

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Průvodce
historií města
Frenštát pod Radhoštěm

640 let města Frenštát pod Radhoštěm

Historie města Frenštát p. R. do 17. století	2
Symboly města Frenštát pod Radhoštěm	5
Radnice Frenštát pod Radhoštěm	7
Kostel sv. Martina „Dolní kostel“	10
Kostel sv. Jana Křtitele „Horní kostel“	12
Městská památková zóna Frenštát pod Radhoštěm	14
Sochařská díla ve Frenštátě pod Radhoštěm	18
Vystěhovalectví z Frenštátska do Ameriky	21
Muzeum Frenštát pod Radhoštěm	24
Historie škol ve Frenštátě pod Radhoštěm	27
Osobnosti města Frenštát pod Radhoštěm	30
Významné náušťevy ve Frenštátě pod Radhoštěm	33
Spolky na Frenštátsku	36
Řemesla na Frenštátsku	40
Touární výroba ve Frenštátě pod Radhoštěm	43
Železnice Frenštát pod Radhoštěm	46
Přestavba města Frenštát pod Radhoštěm	49
Odsun sovětských vojsk	52
Sportoviště ve Frenštátě pod Radhoštěm	55
Horečky nevelké kopce, malé hory	58

Foto: Sbirka map a plánů Státního okresního archivu Frýdek-Místek

Mapa hukvaldského panství. Autor: Anton Kybast, datum vzniku: 1801–1850, kolorovaný papír, německy
Vyznačeny farnosti, lokálie, kostely, školy, hájovny, šachty, hutě apod.

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Historie města

Frenštát p. R. do 17. století

Nejstarší osídlení zdejšího kraje je poměrně pozdní z mladší a nejmladší doby kamenné, tj. neolitu a eneolitu asi z 3. tisíciletí před naším letopočtem. Slované sem přišli Moravskou branou asi v 6. století.

Z důvodu horského a podhorského rázu zdejší krajiny se historické písemně doložené osídlení dá dokladovat až ve 13. století. Teprve v době středověké kolonizace se začalo osídlivat okolí blízkých hradů Starý Jičín (1240), Hukvaldy a Šostýn. Dělo se tak z vůle olomouckých přemyslovských knížat (Starý Jičín), o něco později potom klášterů a ze zahraničí povolane šlechty. Zdejší kraj rozprostírající se mezi Odrou, Ostravicí a hřebenem Beskyd věnoval král Václav I. (1205–1253) porýnskému hraběti Arnoldu z Hückeswagenu. Arnoldovi vnuci Jindřich a Blud vystavěli hrady Hukvaldy (před 1285) a Šostýn (asi před 1293) a společně založili město Frenštát pravděpodobně v letech 1294–1307, jež nazvali po svém otci Frankovi. První písemný záznam o samotné existenci Frenštátu je v listině o vysazení rychty v blízkých Závěšicích ze 14. března 1382. Je doloženo, že v letech 1347–1437 byl Frenštát střediskovým městem Šostýnského panství. Od roku 1422 se v pramenech píše již o zboží „franštáckém“ a nikoli šostýnském.

Za husitské revoluce byl hrad Šostýn dobyt Janem Tovačovským z Cimburka a poté připojen k panství Hukvaldy (1427 či 1428). Hukvaldské panství i město pak nakrátko drželi bývalí husitští kondotiéři (velitelé nájemné armády) Mikuláš Sokol z Lamberka, Jan Čapek ze Sán či Jan Talafús z Ostrova.

Město Frenštát tak již od jeho neznámých počátků spravoval vrchnostenský úředník fojt či rychtář, jenž vedl městskou radu a předsedal městskému soudu, zpravidla třikrát ročně. Podle privilegia Jana Čapka ze Sán, pána na Hukvaldech, z 25. 7. 1445 se město řídilo hlubčickým právem podle měst Příbora a Nového Jičína, mělo právo svobody od odumrtí, právo rybolovu a právo zproštění robot a povinnosti odevzdávat městskou daň a platy ze svých pozemků a připojených pasek. Později přibýly další výsady – možnost držet mlýn, lázeň, lov nízké zvěře a právo na různé poplatky (z řemesla, soudu, z šestého lánu).

V 60. letech 15. století přechází panství definitivně do rukou olomouckého biskupství a získává kromě privilegií na týdenní a dva výroční trhy i právo svobodného braní dřeva, vykoupení rychty a zřízení radnice. V roce 1747 se vydělila z Frenštátu oblast jeho pasek a ustavila se jako samostatná vesnice Trojanovice. Poddanským městem olomouckých biskupů je Frenštát až do roku 1848.

Od 16. století nabývá město na důležitosti svým obchodem a trhy. Kromě běžné řemeslné výroby, kde velkou roli hrálo plátenictví a soukenictví, vznikly v blízkosti města železářské hamry (1556). Většina pronajímatelů hamru ve Frenštátě pocházela z Jeseníků, kde bylo železářství rozvinutější. Od biskupské vrchnosti získali právo na vlastní vaření piva, pečení chleba a porážení dobytka – kromě obvyklého volného dobývání rudy a braní dřeva za původní roční nájem 18 tolarů a 16 centnéřů železa (cca 960 kg). Dělníci na hamru

byli osvobozeni od robot a byli placeni jako námezdní pracovníci. Frenštátský hamr, nacházející se zřejmě na soutoku Lubiny a Lomné, byl předchůdcem hamru a pozdějších železáren ve Frýdlantě a Vítkovicích. V blízkých Kunčicích pod Ondřejníkem vznikla sklárna (1581). Také její pronajímatel obdržel výsadu vlastního pivovaru, mlýna a pily na získávání dřeva. Soukenická valcha, dva mlýny na obilí a osm dalších pil na dřevo existovaly jistě již před svým doložením v roce 1581.

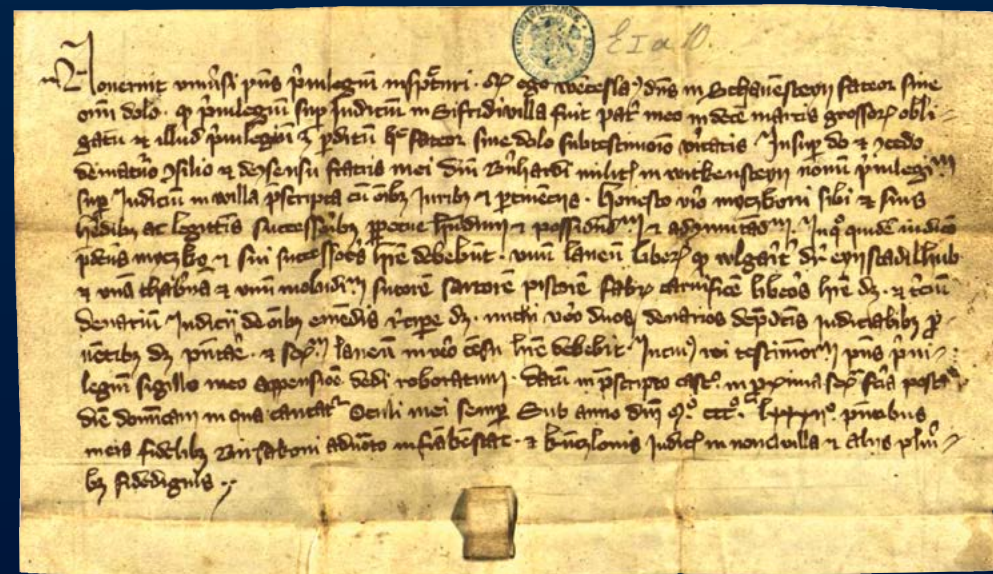
Jako první z cechů se dokládá v roce 1598 cech tkalcovský. Frenštátské plátno se jako jedno z mála vyváželo z Moravy například na trhy v Krakově. V malém městečku se další ce-

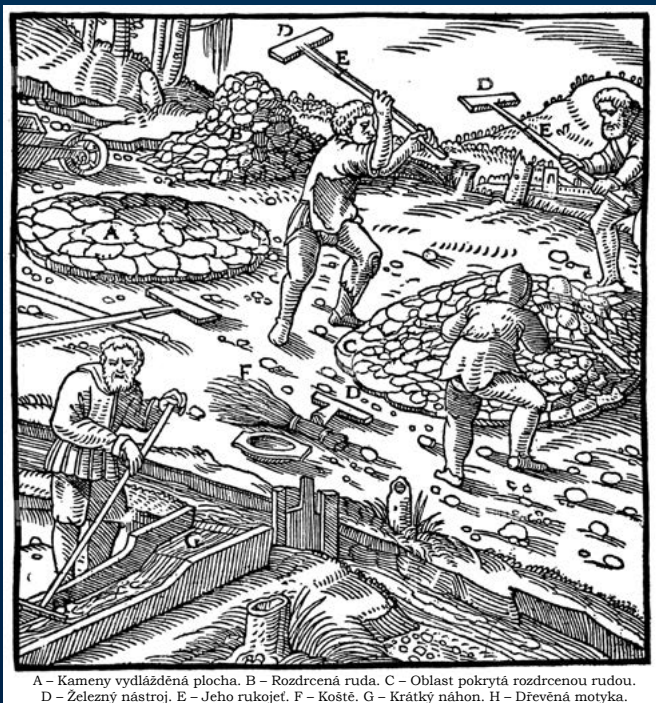
chovaný originál pergamenu s latinským textem. Listina Václava, pána na Šostýně (Schauensteyn), uznává, že privilegium na fojtství v Závěšicích (Sifridi villa) se ztratilo, a proto vydává fojtu Míčkovu privilegium nové. Listinu svěřili fojtové z Frenštátu a Nové Vsi. Je to tedy listina s nejstarší zmínkou o městě Frenštátu a jeho fojtu Birsakovi ze 14. března 1382.

chy ustavily poměrně pozdě až po třicetileté válce: ševcovský cech v roce 1657, řeznický cech v roce 1659 a ještě později cechy bednářů, stolařů, kolářů, kovářů a zámečníků.

Sv. Severin, malba z cechovního praporu

A – Kameny vydlážděná plocha. B – Rozdrcená ruda. C – Oblast pokrytá rozdrcenou rudou. D – Zelezný nástroj. E – Jeho rukojeť. F – Kostě. G – Krátký náhon. H – Dřevěná motyka.

Dřevoryt z knihy Georgia Agricolae „de re metallica“ ze 16. století. Georgius Agricola (1494–1555) byl významný německý učenec, nazývaný otcem mineralogie. Jeho stěžejním dílem je dvanáct knih o hornictví. Pojednávají o výskytu, vyhledávání, dobývání a zpracování nerostů, obsahují popisky dolů, techniky větrání, odvodňování, ražby, vytavování, apod. Díky 292 dřevorytům s názornými ukázkami sloužily stovky let jako učebnice hornictví mimo jiné i frenštátským hamerníkům.

Privilegium olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského pro město Frenštát z roku 1584

Foto: Státní okresní archiv Nový Jičín

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Symbole města

Frenštát pod Radhoštěm

Frenštát pod Radhoštěm má svůj znak, ulajku, pečeť, závěsný znak města a znělku města. Barvami Frenštátu pod Radhoštěm jsou červená a bílá. Užívání symbolů města má svá pravidla. Souhlas s užitím znaku města se vydává na základě odůvodněné žádosti pouze se souhlasem Rady města Frenštát pod Radhoštěm.

Znak města

Má tuto podobu: sv. Martin z Tours ve stříbrném šatě a s mitrou na hlavě sedí na zlatém stolci postaveném na třech stříbrných stupních v patě červeného štítu. V pravé ruce drží zlatou berlu, levicí žehná. Na opěradlech stolce stojí dvě odvrácené stříbrné husy se zlatou zbrojí, hledící k biskupovi.

Legenda praví, že svatý Martin (asi 316–397 n. l.) byl původně římský voják, později misionář a biskup ve francouzském Tours. Podle legendy světec nechtěl přijmout biskupskou hodnost a schoval se mezi husy. V křesťanské ikonografii je sv. Martin nejčastěji zobrazován jako voják, který se s žebračkem dělí o plášť.

Prapor města

Vychází z podoby městského znaku. Na červeném listu bílá postava sv. Martina z Tours se žlutou berlou v pravici, sedící na žlutém stolci a žehnající levicí. Na opěradlech odvrácené bílé husy se žlutou zbrojí, hledící k biskupovi. Tři stupně pod stolcem jsou bílé. Poměr šířky k délce je 2 : 3.

Pečeť města

Pečetním symbolem a posléze i městským znakem se stal sv. Martin Tourský, jemuž je zasvěcen zdejší římskokatolický farní kostel. Kdy

se tak stalo, nelze s určitostí říci, protože otisky obecních pečetidel jsou doloženy až ze 17. století. Lze však předpokládat, že svůj vlastní pečetní typář užíval Frenštát přinejmenším od udělení významných obecních výsad olomouckým biskupem Stanislavem Pavlovským v roce 1584, neboť obdobná privilegia bývala často pro představitele obce stimulem pro pořízení nového pečetidla.

První známý otisk frenštátské obecní pečeti se nachází na listině z 12. ledna 1619, kde purkmistr Jan Sobota učinil nadání pro obecní špitál (obdaroval majetkem). V pečetním poli o průměru 33 mm je zobrazena sedící postava sv. Martina, vkomponovaná do architektury v podobě přístřešku tvořeného masivními sloupy s baňatými dílký a mohutnými podstavci, nahoře překlenutými obloukem s naznačeným členěním.

Nejstarší známá pečetidla vzala za své pravděpodobně při vypálení a vydrancování Frenštátu uherskými oddíly v červnu 1680. Městečko si téhož roku pořídilo typáře nové – velký a malý. Podoba znaku prošla v minulosti mnoha úpravami.

Pečeť města Frenštátu p. R. tvoří elipsovité terč s městským znakem ve štítě uprostřed a latinským textem v opisu Sigillum civitatis Frankstadiensis. Pečeť města užívá výhradně městská rada k stvrzení významných listin.

Razítko města

Razítko má podobnou podobu jako městská pečeť – tvoří ho elipsovitý terč s městským znakem ve štítě uprostřed, ale v popisu má český text: Město Frenštát pod Radhoštěm. A stejně jako pečeť smí razítko užit výhradně městská rada a zastupitelstvo v souvislosti s výkonem funkcí.

Znak města Frenštátu pod Radhoštěm

Pečeť města Frenštátu pod Radhoštěm

Znělka města

Znělka má formu fanfáry s převládajícím rytmickým a melodickým prvkem v hudebním motivu. Je reprodukována pozounovým kvartetem při slavnostních příležitostech.

Znělka města Frenštátu pod Radhoštěm

Foto: David Šrubař

Martinský trh
Město Frenštát pod Radhoštěm každoročně v listopadu pořádá Předmartinské odpoledne a Martinský trh na počest patrona města Frenštátu pod Radhoštěm sv. Martina. Akci tradičně zahajuje průvod v čele s Martinem na bílém koni a jeho družinou.

Svatý Martin z Tours (4. století) byl římský voják, poustevník a biskup v Tours. Patří mezi první nemučedníky, které církev označila za svaté. Je zakladatel prvních klášterů ve Francii. Bývá vnímán jako významná osobnost, která spolupůtvářela křesťanské duchovní základy Evropy. Je znám díky legendě, kdy se rozdělil se žebřákem o svůj plášť.

Jan Sobota, frenštátský měšťan, daruje městu Frenštátu grunt se zahradou pro chudinský špitál. Originál, pergamen, 38 x 31 cm, česky, tři pečeti pod papírovým krytem. Vydáno: 12. 1. 1619
Tato listina, donec měšťana a purkmistra Jana Soboty, je pozoruhodná pro svůj obsah a také proto, že se jedná o první známý otisk frenštátské obecní pečeti. Obsahově je pergamen důležitým svědectvím sociálního vývoje města Frenštátu na počátku třicetileté války.

Foto: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

- MĚSTSKÁ PAMÁTKOVÁ ZÓNA
- DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ

Znak svatého Martina na fasádě radnice města Frenštát pod Radhoštěm po opravě v roce 1972

Radnice Frenštát pod Radhoštěm

Umístění: nám. Míru čp. 1

Vlastník: Město Frenštát pod Radhoštěm

od 15. 10. 1993

kulturní památka Ministerstva kultury

Popis budovy radnice

Monumentální neorenesanční radniční budova v italizujícím duchu z roku 1889 až 1891 byla vystavěna podle návrhu Antonína Tebicha z Brna.

Předobrazem jí byl italský palác z rané fáze renesance 15. století typické především ve Florencii. Je to vidět především na průčelí radnice symetricky komponované do 5 os. Velmi příznačné je pojednání soklu a stěn pásovou rustikou, zdívo z velkých, neopracovaných kvádrů, umístění kordónových říms ve výši okenních parapetů a organizace oken, jejich složitě rámování a uspořádání.

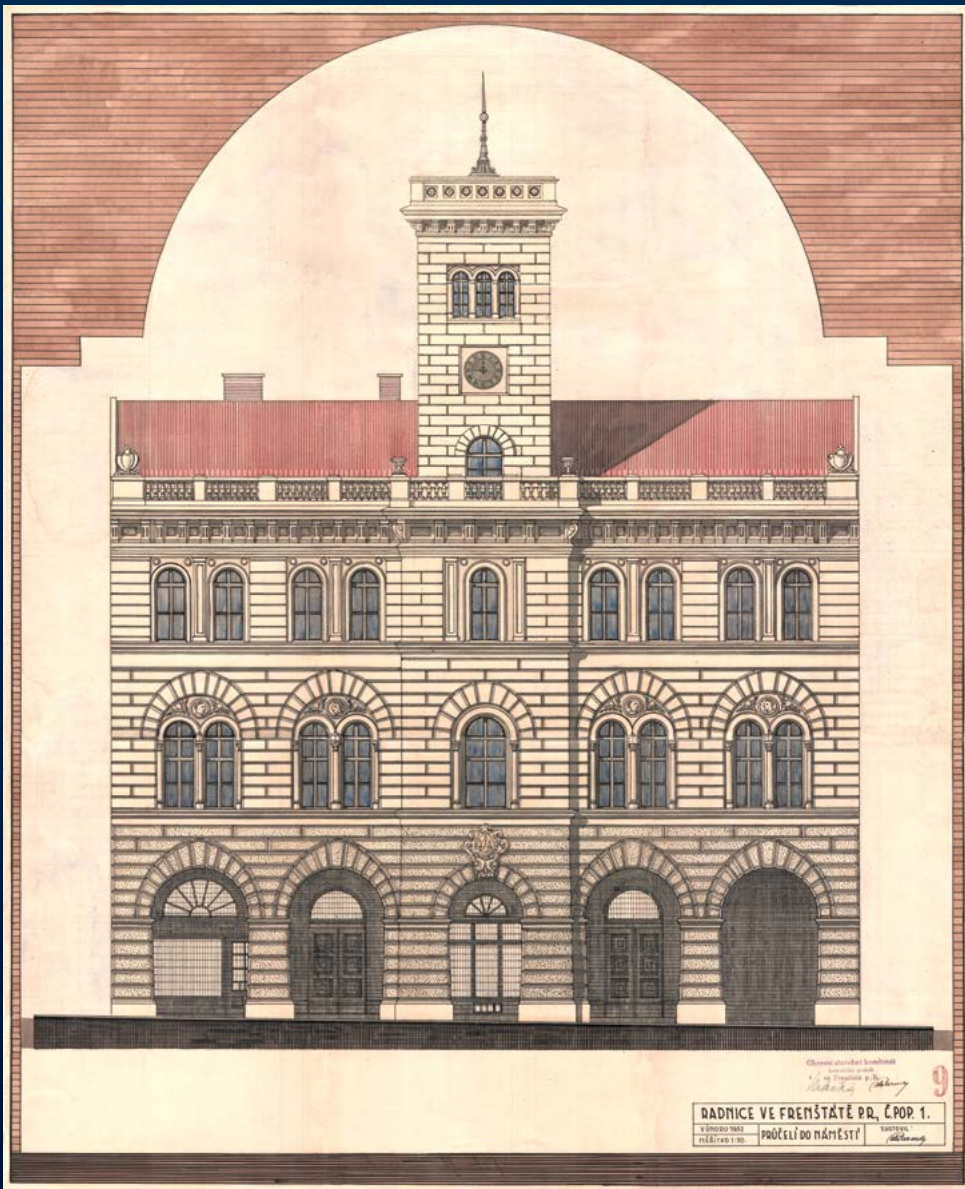
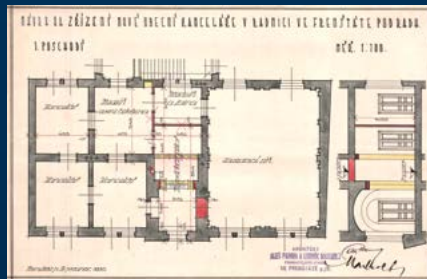
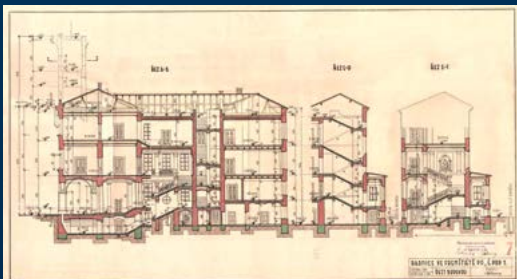
Florentinské motivy a perspektivní efekty se uplatňují rovněž na hranolové věži. Ta je tak přirozenou dominantou budovy i historického náda hodinami se združená trojokénka nad hodinami ve čtvercovém poli. Od roku 1998 je ve vestibulu frenštátské radnice umístěn také originál sochy boha Radegasta z roku 1930 vytvořený Albínem Poláškem.

Současný stav

Radniční budova byla postupně opravována v rámci dotačního programu Ministerstva kultury „Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón.“ Projekt obnovy zpracoval architekt Zdeněk Tupý v roce 2008. V rámci dotačního programu již byla vyměněna všechna okna radnice či obnovena obřadní síň. V roce 2016, k výročí 125 let budovy radnice, byla obnovena čelní fasáda včetně radniční věže a byly restaurovány dekorativní prvky. Celkovou obnovu fasády historické budovy radnice dokončilo město v roce 2018.

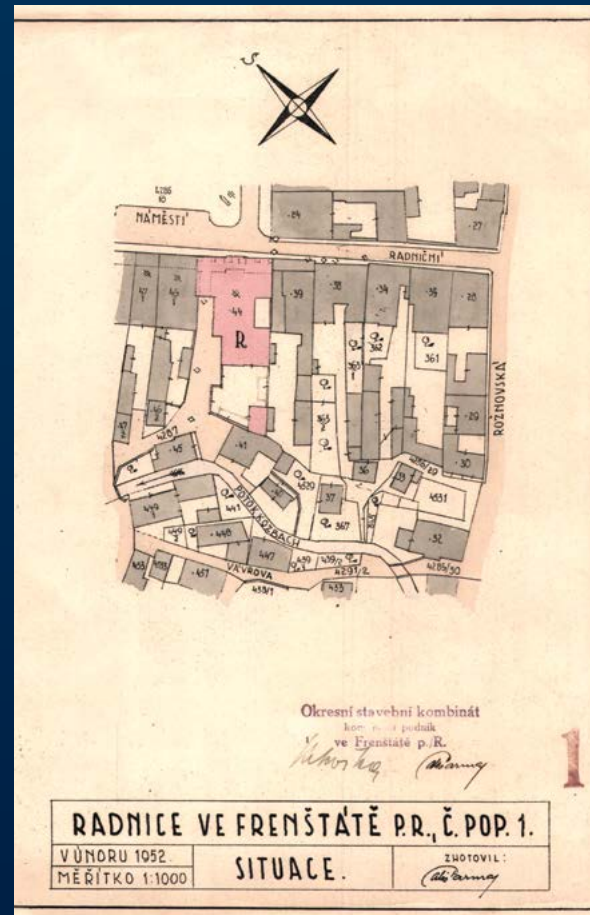

Foto: Jan Nowotný

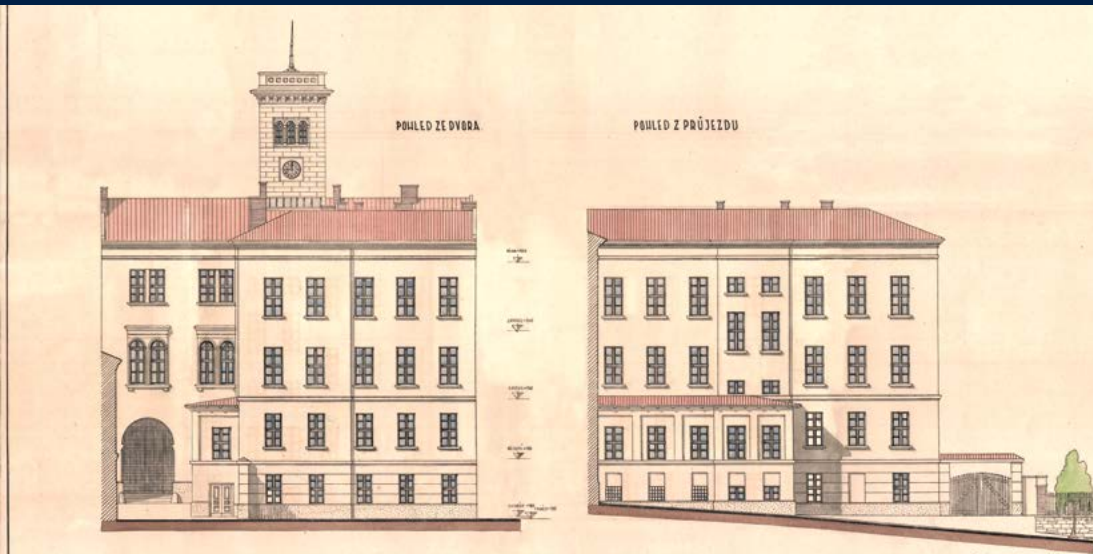
Okresní stavební kombinát
konstr. úřad
ve Frenštátě p. R.
Štěpánka

RADNICE VE FRENŠTÁTĚ P. R., Č. POP. 1.
VÝKROU 1952
MĚŘÍTKO 1:100
PRŮČELÍ DO NÁMĚSTÍ
KROV
Štěpánka

Okresní stavební kombinát
konstr. úřad
ve Frenštátě p. R.
Štěpánka

RADNICE VE FRENŠTÁTĚ P. R., Č. POP. 1.
VÝKROU 1952
MĚŘÍTKO 1:1000
SITUACE.
ZHOTOVIL:
Štěpánka

Okresní stavební kombinát
konstr. úřad
ve Frenštátě p. R.
Štěpánka

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

V kostele je vysvěcen zvon sv. Martina, vážící 500 kg, vyrobený v Halenkově v dílně Josefa Tkadlece.

Kostel sv. Martina byl bez zvonu od II. světové války. Na zvonu je znak Frenštátu, připomínky sv. Martina a nápis Deus caritas est „Bůh je láska“. Také je zde nápis, že na výrobu přispěla obec Trojanovice.

Kostel sv. Martina

„Dolní kostel“

Umístění: ul. Kostelní
Vlastník: Římskokatolická farnost Frenštát pod Radhoštěm
od 3. 5. 1958 kulturní památka Ministerstva kultury

Popis budovy

Jedná se barokní orientovanou jednodílnou stavbu s představenou hranolovou věží a odsazeným polygonálním kněžištěm, k němuž na severní straně přiléhá patrová hmota sakristie a oratoře.

Věž je kryta cibulovou bání. Nad lodí je osazen sanktusník. Fasády kostela jsou hladké opatřené vesměs tvrdou škrábanou omítkou. Členěny jsou pouze soklovou částí a korunní římsou. Kněžiště je opatřeno dvěma mohutnými sešikmenými opěráky. Hladká fasáda hranolové věže je v posledním patře sevřena lizénovými rámcí, nesoucími průběžnou zalamovanou korunní římsou. Toto zvoncové patro je na všech stranách prolomeno vysokým oknem s půlkruhovým záklenkem vy-

plněným žaluzií a kulatým ciferníkem hodin. Část původního tvarosloví se zachovalo na patrové hmotě sakristie – obdélná okna jsou rámována plochými šambránami.

Objekt byl postaven na místě staršího kostela po velkém požáru města v roce 1661, stavba byla dokončena roku 1680. Roku 1740 byly k opravené stavbě přistavěny boční kaple. Dílčí zásahy zde byly provedeny v průběhu 20. století.

Závěsný triptych Valašské Madony (Cesta do Betléma, Klanění pastýřů a Zvěstování pastýřů) autora Adolfa Liebschera (1857–1919) je ozdobou kostela. Kostel zdobí také Valašský Betlém autora Jana Knebla. K výbavě kostela patří mimo jiné rokokový mobiliář

Dobový snímek zdobeného interiéru Kostela sv. Martina

Foto: archiv Miroslava Rottera

Foto: archiv Miroslava Rottera

Foto: archiv Miroslava Rottera

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Foto: Jan Novotný

Kostel sv. Jana Křtitele

„Horní kostel“

Umístění: ul. Horní
Vlastník: Římskokatolická farnost Frenštát pod Radhoštěm
od 3. 5. 1958 kulturní památka Ministerstva kultury

Popis budovy

Jedná se orientovanou jednodílnou stavbu s předsazenou hranolovou věží, užším polygonálním kněžištěm a pravouhlými přístavbami bočních tribun a sakristie.

Hranolová věž je kryta cibulovou bání s lucernou. Na sedlové střeše lodi je umístěn sanktusník. Druhotně zjednodušené fasády kostela jsou zčásti omítány měkkou vápennou omítkou a zčásti omítkou břizolitovou. Věž je v ose průčelí prolomena půlkruhovým pískovcovým portálem s přímou profilovanou nadřímou. Okna lodi a presbytáře jsou vysoká, lomená se zbytky kružeb. Kolem stavby jsou umístěny jednou odstupněné opěrky. Fasády celého objektu jsou hladké členěné pouze soklem a profilovanou korunní římsou.

Objekt byl postaven roku 1640. V roce 1717 bylo započato se stavbou věže. Ta byla roku 1780 zvýšena a zastřešena cibulovou bání. Boční tribuny jsou z roku 1769. Zásahy z roku 1891 měly regotizační charakter, z této doby pochází pseudogotický mobiliář a část interiérové výbavy.

Foto: archiv Miroslava Rottera

Kostel sv. Jana Kř. před rokem 1891

Foto: archiv Miroslava Rottera

Dobový snímek bohatě zdobeného interiéru Kostela sv. Jana Křtitele datovaný před rokem 1891

FRENŠTÁT p. R.

Horní ulice.

Foto: archiv Miroslava Rottera

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Městská památková zóna

Frenštát pod Radhoštěm

MPZ Frenštát pod Radhoštěm byla určena za účelem zabezpečení památkové ochrany a péče o dané území pro historickou, kulturní a jinou osobitost místa, historické vazby prostorů i nemovitostí a unější obraz sídla. Mezi chráněné památkové hodnoty MPZ Frenštát pod Radhoštěm patří historický půdorys sídla a jemu odpovídající prostorová a hmotová skladba kulturní památky zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek ČR, stavebně historicky hodnotné objekty, vzhled a materiálová autenticita, městské interiéry včetně parterových částí a komunikací, veřejná zeleň, panorama MPZ s charakteristickými dominantami a celkové harmonické působení sídla v blízkých a dálkových pohledech. K důležitým hodnotám území patří rovněž dochované archeologické terény v historickém jádru města.

Urbanistická skladba

Frenštát pod Radhoštěm patří k historickým městům v Podbeskydích, jejichž charakter udává typický lokační půdorys. Ústředním prosto-

rem historického jádra na výšině nad říčkou Lomnou je obdélné náměstí v mírně svažitém terénu, zorientované diagonálně ke světovým stranám. Vyvíjí se pravoúhlá uliční síť a v náro-

žích náměstí ústí ulice. Farní kostel sv. Martina, původně s hřbitovem, zaujímá polohu severně od náměstí. Sídlo je povýšeno na město v roce 1781.

Nejstarší domovní fond představují právovárečné domy na náměstí, jejichž zděná jádra vznikají patrně po požáru v roce 1680. Farní kostel sv. Martina pochází z téhož období. Zděné soukromé i veřejné budovy nahrazují v tomto období dřevěné město, které opakovaně postihují požáry. Vývojově se však historické domy formují především ve 2. polovině 19. století. Vystavěna je nová fara, v roce 1889 nová radnice, která nahradí starší budovu. Historické jádro města představuje kompozičně vyvážený urbanistický celek, tvořící charakter MPZ. Vyšší radniční soubor objektů zaujímá jižní nároží, kostelní soubor nároží severní, výškové dominanty věží – radniční a kostelní – definují panorama historického jádra. Parter náměstí lemuje průběžné podloubí, dobře dochované v jihozápadní frontě, částečně dochované v linii severovýchodní. Respektováno je měřítko i výšková úroveň domů po obvodu. Plocha obdélného náměstí s náznakem starší tranzitní diagonály obsahuje kašnu a 3 sochařské prvky různého stáří ve vzájemně nekonfliktním postavení. Centrální kašna je přirozeně stíněna 4 lípami. Dosud

jsou dochována ústí nejstarších ulic – Havlíčkovy, Horní, Dolní, Kostelní, ostatní trasy jsou již více či méně transformovány.

V 17. století proniká na území města tzv. pasekářská (valašská) kolonizace, která zaujme východní okraj městské zástavby. Volně teréně rozprostrané chalupy, případně jejich nepravidelné formace, představují běžné venkovské obydlí typické pro Podbeskydčí. V území dotvářejícím charakter MPZ se dosud tyto objekty vyskytují. Jde o několik dřevěných, částečně zděných, chalup uprostřed zahrad.

Historické budovy

Historické jádro tvoří jednotlivé architektonické a sochařské památky, jejichž počet a soustředění ve vymezeném území jsou výjimečné a určují charakter MPZ. Vývojově zajímavé jsou soubory měšťanských domů. Zděná jádra jsou pozdně barokní a klasicistní s dochovanými konstrukcemi a příznačnými slohovými detaily. Většinu budov ale přetváří až 19. a 20. století. V parterech právovárečných domů je dochováno podloubí, halové místnosti, průjezdy do dvora, ústřední schodiště. K typickým barokním a klasicistním konstrukcím patří klenby. Vyskytují se i klenby starší doplněné do mladších přestaveb, například valené klenby s výsečemi a hřebínky a kou-

Foto: historická pohlednice, archiv Miroslava Rottera

tovými výsečemi. Poměrně běžné je klenuté přízemí s nízkými plackovými a křížovými klenbami mezi stlačenými pasy. Hmoty domů jsou stabilizované úpravou velmi hlubokých střech s okapovou orientací, výjimečně existují příklady orientované hřebenem kolmo k hlavnímu průčelí. Střechy jsou formované sedlově, mansardově, či rozmanitými valbami. V obraze náměstí v současnosti převládají různorodé úpravy fasád měšťanských domů v neoromantickém a neorenesančním duchu historismu. Architektonickou dominantou je neorenesanční budova radnice v jižním nároží. Několik méně nápadných exteriérových úprav reaguje na secesní období a epizodu art deco.

Umělecké památky

Nedílnou součástí městského interiéru jsou sochařské památky rozložené jako solitéry v prostoru náměstí. Nejstarším objektem je morový sloup se sochou Panny Marie z roku 1636, následuje barokní socha sv. Jana Nepomuckého a rokoková plastika sv. Floriána. Náměty sochařské výzdoby přirozeně souvisí s významnými událostmi. V ústřední poloze náměstí je situována kašna se sochou Neptuna z roku 1840 jako součást městského vodovodu.

Dotvářející a doplňující objekty, plochy a zeleň

Památkově chráněné nejstarší budovy lemující náměstí a uliční trasy dotváří i mladší, poměrně sourodá, zástavba. Domovní fond z období přelomu 19. a 20. století a meziválečného období reaguje zdařile na historický kontext a podílí se na malebném obraze města. Jde jak o vnější formu domů, tak vnitřní uspořádání. (spořitelna, dům č. p. 7, řadová zástavba při okraji severní linie MPZ). Mladší stavby na náměstí zachovávají podlouhý (domy č. p. 5, 7). Typickým motivem je například zaoblené či zkosené nároží zvýrazněné zajímavě řešeným otvorem, balkonkem, vížkou...

Plochy volné, komunikace, veřejná prostranství, zeleň, zelená atria, zahrady, vodní prvky dotvářejí a doplňují území MPZ. Vytipované lokality Záhuní a Podkopčiči představují „zelený“ okruh historického jádra.

Kulturní prvky a specifika místa

Historické jádro města Frenštát pod Radhoštěm působí přitažlivě a přívětivě. Území poskytuje přirozeně kulturní, správní a obchodní funkce obyvatelům i četným návštěvníkům, milovníkům historie. Památkově chráněné budovy jsou odpovídajícím způsobem využívány a obývány.

Pozoruhodným kulturním fenoménem sídla, postiženého vystěhovalectvím, je přirozená úcta k významným osobnostem (sochař Albín Polášek, zakladatel Československého sdružení v Kanadě Karel Buzek, malíř Břetislav Bartoš, historik, spisovatel a malíř František Horečka, skokan na lyžích Jiří Raška a další). Duch zdravého patriotismu se explicitně projevuje pamětními deskami na průčelích domů

v MPZ a kultivovaně dokresluje obraz náměstí. Mimořádnou kulturní záležitostí je adaptace městského muzea v budově bývalé chlapecké školy z roku 1876 (vně MPZ) s expozicemi tkalcovství, barvířství apod.

Specifikum místa představuje i monumentální přírodní rámeček západních Beskyd.

Foto: Jan Novotný

Kašna se sochou Neptuna – kamenná oktogonální kašna z roku 1840, součást původního městského vodovodu. Ve středu kašny umístěn podstavec s kopií sochy Neptuna, římského boha moří, jezer a pramenů, který stojí na mořském skalisku a oběma rukama svírá typický trojzubec. Originál sochy vystaven v budově frenštátské radnice.

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

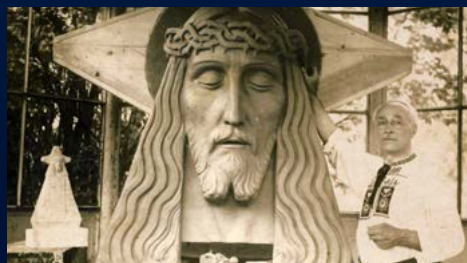
Sochařská díla ve Frenštátě pod Radhoštěm

Albín Polášek

(1879 Frenštát p. R.–1965, Winter Park, USA)

Narodil se v domě č. 267 jako sedmý syn (rodný dům shořel začátkem 2. světové války). Když mu bylo 5, tak se Poláškoví přestěhovali na náměstí do domu č. 19 a provozovali zde hostinec. Zručný a výtvarně nadaný Albín Polášek se ve Vídni vyučil řezbářem, ale doma nenašel práci. Proto se ve 22 letech vydal do Ameriky. Začínal jako řezbář. Byl přijat na Pensylvánskou akademii krásných umění ve Filadelfii, obor sochařství. V 37 letech se stal vedoucím sochařského atelieru na Akademii umění v Chicagu, kde učil až do svého důchodu. Byl přijat za člena americké Národní akademie designu. Za svůj život vytvořil kolem 400 děl – např. **jezdeckou sochu TGM** v Chicagu, **sochu W. Wilsona** v Praze aj.

Jednou z jeho nejznámějších soch je **Strůjce svého osudu** (1962, Horní ulice, originál na Radnici), muž zpola uvězněný v kameni se snaží pomoci kladiva a dláta uvolnit z omezujícího sevření a dát svému životu správný tvar. Toto téma bylo Poláškovu blízké a často se k němu vracel. Socha představuje Poláškovu přesvědčení, že ničeho nelze dosáhnout bez práce, utrpení a bez obětí. Ačkoliv se Polášek natrvalo usadil v Americe, vrátil se několikrát do Čech a do rodného Frenštátu. Zanechal zde řadu uměleckých děl – sochu **Radegasta** (1931, Radnice, na hřebení Radhoště stojí žulová kopie sochy) či sousoší svatých **Cyrila a Metoděje** (1931)

na Radhošti. V roce 1938 věnoval Frenštátu plastiku **Odvěký zápas (Boj o život)**, která je současně památkou obětí první světové války. Socha člověka, který vlastníma rukama rdousí vlka, měla znázorňovat vůli a sílu hájit vlast před nepřáteli. V předvečer nového světového konfliktu to bylo o to více alarmující. Během války byla socha ukryta před nacisty. Znovu byla odhalena až po válce. Je umístěna před vstupem do Muzea.

V roce 1947 byl Albín Polášek pozván, aby na Horečkách vytvořil památník obětem obou světových válek. Zúčastnil se položení základního kamene, ale k realizaci samé nakonec nedošlo. Nastupující komunistická garnitura (1948) neměla zájem o dílo amerického občana. Z původního projektu tak zbylo jenom torzo – Kristova hlava symbolizující **Utrpení**, kterou dnes můžeme vidět v průčelí smuteční síně na frenštátském hřbitově.

Albín Polášek má od r. 1979 ve Frenštátě pomník na Podřičí u řeky Lomná. Autorem bronzové busty je ostravský sochař **Jiří Myszak**.

Karel Vašut

(1929 Frenštát p. R.–2005 Frenštát p. R.)

Ve Frenštátě pod Radhoštěm mimo studií pobýval celý život. Studoval kamenosochařství na zlínské Škole umění a pražskou Akademii výtvarných umění u prof. Laudy. Jeho sochařské dílo je všestranné – komorní, portrétní i monumentální. Je autorem pomníku partyzánů na Čeladně, Leoše Janáčka v Novém Jičíně, generála Janka v Hrabyni, Vladislava Vančury v Háji ve Slezsku a Partyzánské hlídky na Pustevnách. Pro Frenštát vytvořil **Památník osvobození**, sochu **Mateřství**, sousoší **Studující mládí**, pomníky **Břetislava Bartoše** a **poručíka Rožkova**, **Památník dělnického hnutí**, vzpomínku na hudeb-

ního skladatele **Milana Balcara** a **Pietu** pro hřbitov. Pominout nelze ani jeho medailérskou tvorbu, ve které dosáhl vysoké úrovně, k politickým, státním a pracovním výročím vytvořil řadu plaket a medailí. Realizoval řadu kolektivních i samostatných výstav převážně u nás, několikrát i v zahraničí.

Jan Knebl (1866 Trojanovice–1962 Frenštát p. R.), byl moravský sochař, malíř a etnograf. Vystudoval uměleckoprůmyslovou školu ve Vídni u prof. O. Königa, kamenickou školu ve Znojme a poté akademii výtvarných umění v Budapešti. Po studiích se usadil ve Frenštátě, kde tvořil plastiky, busty a plakety, přičemž čerpal náměty pro svá díla z valašských motivů. Obsáhlé je i jeho dílo malířské a grafické, v němž se věnoval figurálním a krajinářským tématům rodného kraje. Od roku 1893 vystavoval na více než sto výstavách a byl členem mnoha výtvarných spolků. V Trojanovicích má spolu se svými syny, bratry Strnadlovými, památník, v němž jsou vystavena jeho díla. Ve

Frenštátě nalezneme jeho plastiky **Spořivost** (na Radnici), bronzová busta **Josefa Kaluse** (1937, před Poliklinikou), **Pomník Dr. Josefa Jandy** (1933, Jandovo stromořadí) a další.

V Dolní ulici, nedaleko městského popravistiště, stávala patrně nejstarší **socha Panny Marie**, kterou dobové zprávy datují do roku 1666. Bohužel se originál této raně barokní pískovcové sochy nedochoval a na místě stojí kopie z r. 1936.

Na východní straně náměstí se nachází pozdně barokní pískovcová **socha svatého Floriána**, patrona hasičů. Světec má v pravé ruce praporec a v levé vědro s vodou, kterou polévá hořící stavení.

Sloup Panny Marie stál původně v Mariánské ulici, kde ho roku 1939 nešťastnou náhodou porazilo německé vojenské nákladní auto. Byl přemístěn a později znovu, než našel bezpečné stanoviště u filiálního kostela sv. Jana Křtitele.

Odvěký zápas (Boj o život nebo také Boj dobra se zlem) od Albína Poláška před vstupem do Muzea Frenštát pod Radhoštěm

Foto: Jan Novotný

Foto: Jan Novotný

Památník hudebního skladatele Milana Balcara od sochaře Karla Vašuta

Foto: Jan Novotný

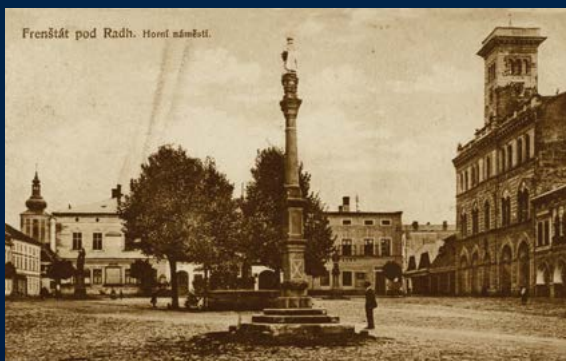
Kamenná, oktogonální **Kašna se sochou Neptuna** (1840) na náměstí Míru byla součástí původního městského vodovodu. V jejím středu stojí na mořském skalisku Neptun (frenštátsky Jonáš) a oběma rukama svírá trojzubec.

Odhalení sousoší Cyrila a Metoděje od Albína Poláška před kaplí na Radhošti (1931). Ve stejnou dobu byla odhalena také socha boha Rade-gasta vyrobená z umělého kamene. Socha ale špatně odolávala klimatickým vlivům, a tak byla nahrazena dokonalou kopií z žuly. Originál nyní zdobí vestibul radnice ve Frenštátě pod Radhoštěm.

Sbírka obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Frýdek-Místek

Shromáždění na frenštátském náměstí, cca 1910–1920. V popředí je vrcholně barokní pískovcová **Plastika sv. Jana Nepomuckého** z roku 1717. Tento světec, umučený v Praze za krále Václava IV., byl v Čechách velice populární. Jeho obrazy a sochy můžeme vidět na mnoha místech naší vlasti. Poznáte ho podle pěti hvězdiček kolem hlavy, které se prý objevily nad hladinou Vltavy v místech, kam mučitelé svrhli jeho tělo.

Sbírka obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Frýdek-Místek

Nejstarší dochovanou sakrální památkou je Mariánský sloup na západní straně náměstí. Byl postaven v roce 1692 nákladem místních měšťanů Tomáše Bartoše a Jana Michny. Na vrcholku sloupu, na srpku měsíce stojí socha Panny Marie s Ježíškem v náručí. Marie je zpodobněna jako královna s 12 hvězdami kolem hlavy. Foto z roku 1921.

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Vystěhovalectví z Frenštátska do Ameriky

Ve 2. polovině 19. století došlo k rozsáhlé emigraci obyvatel Čech a Moravy zejména do Texasu v USA. Největší počet vystěhovačů pocházel právě z Frenštátu. Dodnes je v tomto severoamerickém státě čeština třetím nejpo-
užívanějším jazykem. Český původ má asi 156 tisíc občanů Texasu, přičemž až 80 % pochází z Moravy.

Emigrace lidí do USA začala už v 1. polovině 19. století. Souvisela s tehdejšími sociálními podmínkami a špatnou hospodářskou situací, která byla ve 40. letech 19. století způsobena katastrofální neúrodou, jež zasáhla celou Evropu. Podle pamětní knihy učitele Josefa Rychlíka zemřelo v roce 1846 v důsledku hladomoru ve Frenštátě přes 600 osob. Špatné období pokračovalo i v 50. letech. Frenštátští tkalci byli bez práce kvůli nedostatku bavlny (důsledek amerických válek) a velké konkurenci mechanických tkaloven. Tehdy se začaly kupit žádosti o vystěhování, neboť právě v emigraci viděli lidé jediné východisko své tíživé situace. Emigrovali především do USA, kde byl zprvu dostatek volné a levné půdy. V letech 1850–1900 se z Čech a Moravy vystěhovalo do Severní Ameriky asi půl milionu osob a s nelegálními emigranty jich mohl být až dvojnásobek. Mimo to v menší míře osídlovali i další země např. Brazílii, Argentinu nebo Nový Zéland.

Rozsáhlou emigraci v 2. polovině 19. století podnítila průmyslová revoluce, hospodářské krize, neutěšená sociální situace a válečné konflikty, které spolu s neúrodou zasáhly celou Evropu. V menší míře to byly politické či náboženské důvody. Důvodem byla touha po osobní svobodě i snaha po zlepšení ekonomické situace, únik před vojenskou službou

nebo spravedlností. Vystěhování tak pro řadu lidí znamenalo naději na lepší život.

První vystěhovačci z Frenštátska odjeli již v letech 1848–1850. Archivní doklady o tom se nedochovaly. První organizovaná skupina emigrantů z Frenštátu a okolních vesnic vyplula dne 20. srpna 1856 z Brém na dvojstěžníku Anna Elize. (Podmínky na lodích byly až nelidské, jídlo se kazilo, nebyl dostatek pitné vody a mnoho lidí cestu přes moře nepřežilo. První výpravy proto ve většině případů přivázely vystěhovačce ve velmi zbědovaném stavu. Tyto okolnosti donutily vlády zemí podílejících se na přepravě zpřísnit předpisy.) Do přístavu Galveston připluli 30. října 1856 po 71 dnech plavby. Většina vystěhovačů se usadila v Texasu, kde založili moravskou osadu Dubina. Odchod celých početných rodin představoval výrazný odliv obyvatelstva Frenštátska. Po roce 1866, kdy na Frenštát těžce dolehly následky prohrané války s Pruskem a na 300 osob ve Frenštátě a okolních obcích zemřelo na cholera, zesílila emigrace do té míry, že začala znepokojovat úřady.

Samotné získání povolení rakouských úřadů k vystěhování bylo velmi složité, zdoluhavé a velmi nákladné a ani v Americe to první osadníci neměli lehké. V pusté prérii je sužovaly vysoké letní teploty a nedostatek vody.

Museli však zůstat, na návrat by neměli dost peněz ani sil. Nejdříve bylo potřeba postavit jednoduchá obydlí, někdy zpola zakopaná do země, najít vodu a vykopat studny, vymýtit a zorat pozemky. Pěstovali zejména bavlnu a kukuřici. Tvrdě pracovali, aby si mohli postavit vlastní dům, koupit první kusy dobytka nebo další půdu. Vystěhovalci z pozdějších let už začínali snadněji. Od usedlých farmářů získali potah, pluh i krmení pro dobytek a na pronajatém poli začali pracovat. Z výtěžků pak mohli postupně dluhy splácet a koupit si vlastní půdu.

V 80. letech 19. století se hospodářská situace mírně zlepšila – rozvoj textilního průmyslu vytvářel nové pracovní příležitosti a žádosti o vystěhování tudíž ubývalo. Nicméně v 90. letech zasáhly Frenštátsko dělnické bouře vyvolané příšernými pracovními podmínkami v továr-

nách. Fabrikanti vyslali na stávkující dělníky četnictvo s vojskem. Mnozí účastníci stávk byli zatčeni a odsouzeni, další fabrikanti propuštěni. Kritická sociální situace, hlad, bída a nemoci opět donutily dělníky využít možnosti přestěhovat se do zámoří. Počet moravských osadníků stále rostl a přibývaly další osady, např. Praha, Frenstat, Vsetín atd.

Vzájemné písemné i osobní styky udržovali vystěhovalci se svými rodinami po mnoho let. Obrovský útlum vzájemné komunikace nastal v roce 1939 a trval až do listopadu 1989. Dnes krajané z Texasu navštěvují Frenštát pod Radhoštěm pravidelně každé jaro.

Tématu vystěhovalství se věnuje také stálá expozice Muzea ve Frenštátě p. R. „Tam za mořem“ či „Naděje má jméno Texas“ Muzea vystěhovalství v Lichově.

Rodina Jurkova v Americe

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Foto: soukromý archiv

Strastiplná cesta lodí do Ameriky

První obydlí osadníků

Foto: Náprstkovo muzeum Praha

Škola Radhošť poblíž Hallettsville v Texasu a její žáci, rok 1909

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm je spravováno Muzeem Novojičínska. Sídlí u centru města ve zrekonstruované historické budově chlapecké školy z roku 1876. Jsou zde k vidění muzejní prezentace u podobě moderních expozic se zaměřením na minulost, tradici, kulturu i přírodu Frenštátska.

Počátky muzejní a vlastivědné práce ve Frenštátě pod Radhoštěm spadají do 90. let 19. století. Souvisí s účastí regionu na pražské Národopisné výstavě československé v roce 1895. Díky učiteli Jiřímu Felixi byl v roce 1893 založen Národopisný odbor, který začal shromažďovat materiály národopisného charakteru. Sbírkou byly doplněné o řemeslné a průmyslové výrobky z okolí.

Zřídít muzeum se podařilo v roce 1951. V letech 1959 až 2002 sídlilo v budově radnice. Od roku 2007 se muzeum nachází v citlivě zrekonstruované budově bývalé chlapecké měšťanské školy z roku 1876. Před budovou muzea je bronzová plastika Albína Poláška Odvěký zápas (muž zápasící s vlkem), která je současně památkou obětí 1. světové války. U vstupu do muzea se nacházejí pamětní desky věnované spisovateli Karlu Kálalovi a obětem 1. světové války z řad učitelů.

V muzeu se nachází devět expozic:

Paměť města – Exkurze historií města od jeho počátků z přelomu 13. a 14. století až do poloviny 19. století.

Jitřenka východu – Poznání pestrého společenského života na Frenštátsku na přelomu 19. a 20. století.

Kolébka české turistiky – Historie turistiky a sportu v Beskydech.

Doteky přírody – Krása a rozmanitost přírody, prezentace fauny a flóry, náhled na geologickou minulost, informace o ekologicky významných lokalitách.

Pánbu, všichni svatí a ti druzí – Etnografická expozice obsahující lidová výtvarná díla, oděvy všední i sváteční a předměty denní potřeby.

Člunek zpívá – Expozice podrobně popisuje nejrozšířenější řemeslo na Frenštátsku – tkalcovství, technologii zpracování příze, tvorbu tkané textilie, barvení a další úpravy.

Tam za mořem – Po stopách emigrantů z podhůří Beskyd až do Nového světa. Expozice mapuje příčiny i průběh cesty a přibližuje život emigrantů v nové vlasti.

Střelecký spolek ve Frenštátě a jeho terče – Expozice o založení Střeleckého spolku, členech spolku, vybudování víceúčelové střelnice spojené s restaurací a sálem a ukázkou 32 malovaných terčů.

Pod Radhoštěm domov můj – Sbírkou obrazů, soch a fotografií reprezentuje umělecká díla nejen frenštátských rodáků, ale i umělců, kteří si zdejší kraj oblíbili a nacházeli v něm inspiraci.

V muzeu se pořádají přednášky, výstavy a interaktivní programy nejen pro děti.

První sídlo muzea v dnes už neexistujícím objektu čp. 118 v Horní ulici. V roce 1940 koupila obec pro muzeum tento dům, ale až po deseti letech byla budova postupně uvolněna pro muzejní účely. Frenštátské muzeum zde bylo otevřeno dne 25. 12. 1951.

Pamětní deska Jiřího Felixe (1856–1926) – pedagoga, historika, vlastivědného pracovníka, sběratele a publicisty. Z Domažlic přesídlil v roce 1883 do Frenštátu pod Radhoštěm, který se mu stal druhým domovem. K regionu Valaška, jeho historii, kultuře a tradici si vytvořil mimořádný vztah, který promítl do sběratelských, dokumentárních a prezentačních počinů, dodnes využívaných odborníky.

Od roku 2002 je budova „chlapecké školy“ důstojným sídlem Muzea Frenštát pod Radhoštěm. Budova prošla rekonstrukcí a v roce 2007 bylo Muzeum slavnostně otevřeno.

Historické zbraně a předměty dokumentující období valašské kolonizace

Celkový pohled na expozici Tam za mořem, která pojednává o vysťahovalectví do Ameriky

XXVII. valná hromada Muzejní a vlastivědné společnosti ve Frenštátě pod Radhoštěm (2019) Muzeum Frenštát pod Radhoštěm úzce spolupracuje s Muzejní a vlastivědnou společností ve Frenštátě pod Radhoštěm, která byla založena v roce 1992.

Tkalcovský stav s jacquardovým strojem
V expozici Člunek zpívá je prezentována jedinečná sbírka sedmi ručních tkalcovských stavů a nástrojů na přípravu příze. Je zde instalován pohled do dílny na výrobu modrotisků, doplněný souborem ručních i strojových tiskařských forem, vzorníků látek a textilií. Součástí expozice jsou cechovní památky, fotografie, písemnosti a školní učebnice.

Foto: Jan Novotný

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Historie škol ve Frenštátě pod Radhoštěm

Kdy byla postavena první škola ve Frenštátě není známo. Nejstarší dochovaná zpráva ze dne 19. listopadu 1661 říká, že „oheň na náměstí zničil školu, radnici, kostel, faru, pivovar a devět domů“. Druhá škola (v Dolní ulici č. p. 497) byla zničena požárem v roce 1743. Další byla přebudována ze starého vězení. V roce 1766 byla postavena zděná budova a škola se změnila z partikulární na školu triviální (venkovská škola poskytující základní vzdělání v triviu – čtení, psaní, počítání), kterou navštěvovaly děti ve věku 6–12 let. Na jednoho učitele tehdy připadlo asi 260 žáků!

Rozšířením vyučovacích prostor v budově staré radnice byly vytvořeny předpoklady pro zřízení čtyřtřídní hlavní školy s jednou třídou pro dívky. Tak byla v roce 1861 otevřena farní hlavní škola korunního prince Rudolfa. Od začátku škola čelila nedostatku vhodných vyučovacích prostor. Téměř 550 žáků bylo rozptýleno na šesti místech – kromě radnice se vyučovalo v domech č. p. 6, 8, 16, 25 a 235.

Proto se městská rada rozhodla vybudovat moderní osmitřídní měšťanskou školu. Postavena byla za 15 měsíců a otevřena byla v roce 1876. Vznikly dvě měšťanské školy – v roce

Budova dívčí měšťanské a obecné školy (dříve tkalcovské) ve Frenštátě pod Radhoštěm, rok 1938–1940

Foto: MNJ Muzeum Frenštát p. R.

1876 chlapecká (druhá na Moravě s vyučovacím jazykem v češtině) a v roce **1885 dívčí**. Dívčí škola však byla rozptýlena na čtyřech místech (v budově radnice, chlapecké školy, v tzv. staré tkalcovské škole a v jednom domě v Mariánské ulici). Když byla v létě roku 1921 zrušena tkalcovská škola, zůstala po ní budova v **Tyršově ulici**. Nabízela se možnost využít uvolněné prostory pro některou z frenštátských škol. Trvalo však šest let, než městská rada rozhodla budovu rozšířit (v roce 1927 přistaveno 2. patro) a umístila do ní všechny třídy dívčí školy. Upravená škola byla předána do užívání 28. října 1927. Školu v Tyršově ulici postihlo bombardování v březnu 1945, během kterého byla poškozena. S rozvojem města rostl počet dětí, takže kapacita školy v Tyršově ulici byla opět nedostačující a bylo třeba ji rozšířit. 26. září 1949 se začalo s přístavbou, která však byla dokončena po mnoha peripetiích až ve školním roce 1951/52. Počínaje rokem 1950 byly na školách zakládány pionýrské organizace, což bylo důsledkem zpolitizování školství. V roce 1957 začala výstavba tělocvičny. Na stavbu finančně i brigádnicky přispívali rodiče žáků i žáci samotní. V roce 1965 byla tělocvična spojena se školní budovou.

Základní škola Na Kopané byla otevřena v roce 1908 a jako obecná škola (1.–5. ročník) fungovala s drobnými změnami až do školního roku 1980/1981.

Škola v Horní ulici (**ZŠ Záhuní**) se začala potýkat s nedostatkem prostorů už v 2. pol. 50. let. Provizorně využívala prostory v budově bývalého soudu v Tyršově ulici, č. p. 1053, později také v kině. Tento neutěšený stav přetrvával po celá sedmdesátá léta. Situace se zlepšila až v roce 1980, kdy byla škola přestěhována do nově zbudovaného školního areálu na Záhuní. V roce 2015 prošla budova školy kompletní revitalizací.

Zatím poslední významnou změnu prodělaly školy na přelomu 80. a 90. let, kdy došlo k odpolitizování života na školách. Obsahově se výuka stala pluralitní, školy vyučují podle svých vlastních vzdělávacích programů, zmodernizovalo se technické vybavení.

Gymnázium a Střední průmyslová škola elektrotechniky a informatiky

Od roku 1936 usilovali zastupitelé města o zřízení gymnázia, nakonec se úsilí vyplatilo a gymnázium zde začalo fungovat od roku 1938 v prostorech dívčí měšťanské školy, dnešní ZŠ Tyršova.

Za 2. světové války bylo gymnázium na čas uzavřeno. K obnově gymnázia došlo po osvobození 3. 9. 1945. Již roku 1948 bylo rozhodnuto, aby se provedla přestavba školy v Tyršově ulici. Vlastní budovu ale získalo až roku 1969 po adaptaci bývalého okresního soudu na Tyršově ulici, jehož přestavba byla dokončena roku 1970. V září roku 1991 se gymnázium přestěhovalo ze staré budovy na Tyršově ulici do nově zrekonstruované budovy v Martinské čtvrti.

V roce 2012 došlo z rozhodnutí Moravskoslezského kraje ke sloučení Gymnázia Frenštát pod Radhoštěm se Střední průmyslovou školou elektrotechniky a informatiky ve Frenštátě p. R. Od září roku 2013 se vyučuje v budově na Křížkové ulici. Součástí školy je také Domov mládeže.

K výčtu školských zařízení je třeba dodat ještě **Základní uměleckou školu** na Tyršově ulici a také **ASTRA, centrum volného času** sídlící na adrese Martinská čtvrt 1159.

Průmyslová škola

Dne 15. prosince 1946 byl ve Frenštátě pod Radhoštěm otevřen závod 05 Moravských elektrotechnických závodů (MEZ) na výrobu elektrických strojů. Rozvoj výroby byl podminěn dostatečným počtem techniků a řídicích pracovníků s odborným vzděláním. Ministerstvo školství proto v roce 1950 rozhodlo o zřízení Vyšší průmyslové školy ve Frenštátě pod Radhoštěm, která měla potřebné odborníky připravovat. Zájem o studium byl velký, bylo potřeba postavit novou budovu školy. Stavba byla realizována v letech 1955–1958 a od školního roku 1958/1959 se již žáci průmyslovky učili ve zcela nové, velkoryse pojaté budově školy s rozlehlými světlými učebnami a na svou dobu velice moderně vybavenými laboratořemi a dílnami a internátem.

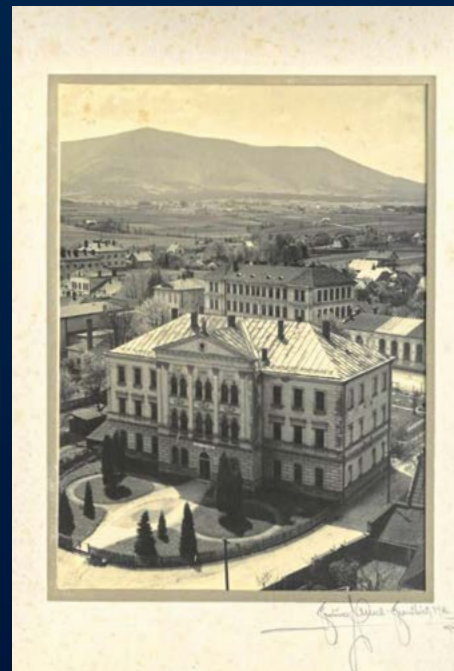
Od svého vzniku patří frenštátská průmyslovka ke špičce v segmentu čs. odborného školství a je pověstná náročnou a vysoce kvalitní přípravou absolventů pro praktické uplatnění i další studium na technických vysokých školách. Od doby svého vzniku vychovala přes 9 000 absolventů.

Hotelová škola

Od svého vzniku v roce 1897 změnila 10x název – průmyslová škola pokračovací, později živnostenská, odborná, učňovská, ... střední škola hotelnictví a gastronomie až po dnešní Hotelová škola. Původně sídlila ve tkalcovské škole v Tyršově ulici. Teprve v roce 1951 ale

bylo ukončeno půlstoleté provizorium a frenštátská ZOŠ získala vlastní budovu. Na základě plánů architekta Aleše Parmy byla pro školu adaptována bývalá tovární budova Leopolda Pustky čp. 1052 v Markově ulici. Rozsáhlá budova na ulici Mariánská 252, kde sídlí hotelová škola dnes, je z roku 1972.

Chlapecká škola

Pohled na budovu ZŠ Tyršova s tělocvičnou

Založení tkalcovské školy ve Frenštátě p. R.

(1882–1921) V roce 1882 byla ve Frenštátě p. R. založena odborná škola tkalcovská v místě za budovou dnešního hotelu „Radhošť“ na náměstí. V letech 1904–1905 postavila obec města Frenštátu p. R. novou školní budovu v Tyršově ulici č.p. 913, zakoupila mechanické přípravné stroje a stavy sloužící k vyučování. V roce 1918 byla tato škola přejmenována na „Státní odbornou školu tkalcovskou“ a v r. 1921 byla přemístěna do Frýdku-Místku.

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Osobnosti

města Frenštát pod Radhoštěm

Malíři a fotografové

Karel Babinec, Břetislav Bartoš (autor divadelní opony pro Sokol Frenštát), Robert Bartoš, Jiří Drozd, Adolf Dudek, Jan Fuxa, Josef Godža, František Hanák, Petr Helbich, Vlastislav Holub, **Jan Hrnčárek**, Rudolf Janda, Rudolf Jarnot, Bohumír Jurek, Marie Kněžková-Parmová, František Konvička, Miroslav Lidák, Leopold Parma, Zdeněk Píža, František Pustějovský, Eliška Resková, Karla Stiborková, **Antonín Strnad**, Pavel Strnad, **Miloš Šimurda**, ...

Sochaři

Zdeněk Jalůvka, Jan Knebl, **Albín Polášek**, **Karel Vašut**, František Rajnoch, ...

Hudebníci

Petr Altrichter (světově uznávaný dirigent), **Iveta Bartošová** (zpěvačka), Radomír Golas, Marie Hrnčířová, **Martin Kasík** (světově proslulý klavírista), Petr Míchna, Jan Nepomuk Polášek (Janáčkův žák, hudební skladatel a sběratel lidových písní), Karel Strnad, Vojtěch Stříž, Anna Šablaturová (zpěvačka), Jana Šamánková, ...

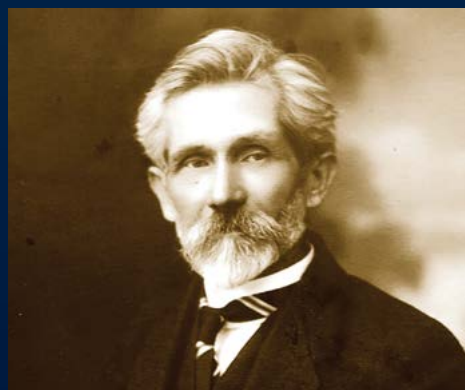
Sportovci

Ladislav Dluhoš (skokan na lyžích), závodní jezdci: Adam Lacko, Aleš Loprais, **Karel Loprais** (6 násobný vítěz Rallye Dakar), **Jiří Raška** (skokan na lyžích, olympijský vítěz z roku 1968 a český lyžař století), paralympijská lukostřelkyně Lenka Kuncová, paralympijský střelec Pavel Děcký, ...

Spisovatelé, literární badatelé, vlastivědní pracovníci

Jan Pavel Blokša, Jiří Felix, Hynek Fialka, Leopold Genser, František Horečka, Mojmir Horeč-

ka, Josef Janda (lékař, kronikář), Závíš Kalandra (historik, estetik, publicista a kritik, který byl roce 1950 v inscenovaném procesu s Miladou Horákovou odsouzen k trestu smrti a popraven), Jan Kalus, **Josef Kalus**, Rudolf Kalus, Marcela Kalusová, Jiří Klučka, Libor Knězek, Valentin Kostelník, Václav Obšivač, Bohuslav Parma, Edvard Parma, Robert Polanský, Antonín Pustka, Bohumír Strnad, Četyna, Draho- mír Strnad, Josef Strnad, Oldřich Tabásek, Pavel Tobiš, Bohuslav Tomíček, Alois Zbavitel, Dušan Zbavitel (doktor filosofie, český indolog a překladatel), ...
A mnoho dalších.

Josef Kalus (1855–1934)

Frenštátský pedagog, básník a spisovatel. Pocházel z tkalcovské rodiny, ale vystudoval učitelský ústav. Po celou dobu učitelského působení pilně psal a svou roli básníka bral jako poslání. Byl nazýván valašským slavíkem a navštěvovala ho řada umělců. V rodném domě je jeho pamětní síň a ve staré škole v Čeladné muzeum.

Jiří Raška (1941–2012)

Český skokan na lyžích, olympijský vítěz ZOH 1968 v Grenoblu. Na náměstí ve Frenštátě jej tehdy po návratu z olympiády přivítalo přes devět tisíc lidí. To bylo daleko více, než mělo město tehdy obyvatel.

Skoku na lyžích se věnovali rovněž jeho syn Jiří a vnuci Jan a Jiří Mazochovi. Dalšími slavnými frenštátskými skokany jsou František Janák, Zbyněk Mikeska, Jiří Parma, Jaroslav Sakala, Jakub Sucháček, Tomáš Raszka, Zbyněk Krompolec, Jaroslav Kahánek, Jan Balcar nebo Jakub Janda, který se stal po Jiřím Raškovi druhým českým vítězem německo-rakouského závodu Turné 4 můstků.

Martin Kasík (1976)

Frenštátský klavírista, kterému vítězství v soutěži Pražského Jara 1998 a Young Concert Artists v New Yorku 1999 otevřelo cestu do světových koncertních síní a na mezinárodní festivaly.

Albín Polášek (1879–1965)

Frenštátský rodák se nejprve vyučil řezbářem, poté studoval na Pensylvánské akademii ve Filadelfii. V pouhých sedmatřiceti letech byl jmenován profesorem na Art Institute v Chicagu. Žil na Floridě, kde má ve Winter Parku muzeum.

Vytvořil sochy sv. Cyrila a Metoděje na Radhošti i bájného Radegasta. Jeho díla kráší Horní ulici, radnici i muzeum ve Frenštátě p. R., v zahraničí pak mimo jiné pomník T. G. Masaryka v Chicagu.

Jan Hrnčárek (1918–2009)

Studoval v Praze na umělecké škole Mánesu u prof. Sychry, Wiesnera a Tittelbacha a na Akademii výtvarných umění v krajinářské speciálce prof. Nejedlého. Žil ve Frenštátě pod Radhoštěm a v Prostřední Bečvě měl od r. 1968 ateliér, který byl jeho druhým domovem. Podnikl řadu cest po Evropě, měl výstavy v Curychu a Liverpoolu. V České republice vystavoval již od r. 1943. Roku 1983 byl jmenován zasloužilým umělcem. Věnoval se především beskydské krajině (malby technikou oleje, tempery, akvarelu, ale i kresby a litografie), volné a užité grafice a tapisérii.

Antonín Strnadel (1910–1975)

Ilustrátor, pedagog, malíř, grafik, typograf. Narodil se v Trojanovicích. Antonín i jeho dva bratři Josef a Bohumír (s pseudonymem Četytna) se proflovali jako umělci, Antonín jako výtvarník a bratři na poli literárním. Antonín Strnadel patří k nejvýznamnějším představitelům české poválečné ilustrátorské tvorby. Jeho práce jsou inspirovány zejména zážitky z dětství na Valašsku.

Karel Loprais (1949–2021)

Český automobilový závodník a šestinásobný vítěz automobilových závodů Rallye Dakar v kategorii kamionů. Jako testovací jezdec Tatra zúročil léta praktických poznatků s provozem těchto vozidel v extrémních podmínkách. Už při druhé účasti v roce 1987 získal pro Tatra dakarské stříbro a o rok později poprvé vyhrál. Rallye Dakar se zúčastnil celkem devatenáctkrát. Posádku tvořil nejčastěji s Radomírem Stachurou, Jaroslavem Krpcem, Tomášem Mückem, Josefem Kalinou, Petrem Hamerlem či Petrem Gilarem. Následovníka má i ve svém synovci Aleši Lopraisovi.

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

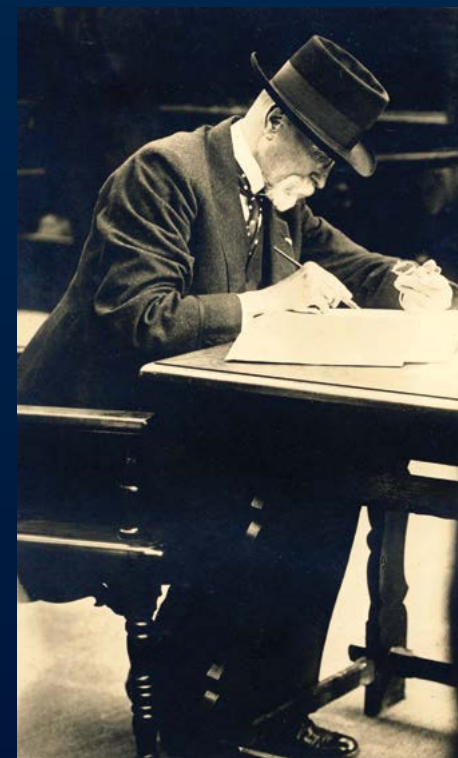
Významné návštěvy ve Frenštátě pod Radhoštěm

Město Frenštát pod Radhoštěm u minulosti navštívily významné osobnosti politického a společenského života.

Mezi nejvýznamnější z nich patřil první československý prezident Osvoboditel **Tomáš Garrigue Masaryk**, který město navštívil několikrát. Již v roce **1897** pronesl v hotelu Slavie přednášku na téma vlastenectví, povinnost inteligence v kulturní práci pro národ. V dubnu **1902** přijal pozvání Karla Kálala, Jana Polacha a MUDr. Břetislava Kalandry, aby opět vedl přednášku v hotelu Slavia. V roce **1919** byl TGM jmenován čestným občanem Frenštátu p. R. V roce **1924** se TGM na své cestě zvláštním vlakem z Lán na jižní Moravu krátce zastavil na nádraží ve Frenštátě pod Radhoštěm. Byl uvítán zástupci obce, Pohorské jednoty Radhošť a legionářů. Návštěva se těšila značné pozornosti občanů, školní mládeže a spolků, zejména místního Sokola, z jehož iniciativy byl pořízen filmový záznam.

Dne **23. 6. 1928** navštívil Frenštát v doprovodu Msgre. Jana Šrámka a na slavnostně vyzdobeném frenštátském náměstí byl uvítán starostou Janem Kaděrkou a dalšími. Poté pokračoval na Pustevny a dále kočárem na Radhošť. Na Pustevnách jej přivítalo takřka 50 tisíc občanů ze širokého okolí, zástupci Pohorské jednoty Radhošť, Matice Radhošťské a frenštátské farnosti, zazpívaly mu sbory z Kopřivnice a Valašského Meziříčí, doprovázeli jej krojovaní Valaši, skauti a legionáři. Na počest vzácné návštěvy bylo na okolních hřebenech a v údolích zapáleno několik set svatojánských ohňů. TGM přenocoval v hotelu Tanečnicka, ráno na cestě zpět si v Trojanovicích

prohlédl rozestavěnou školu. Jubilejní škola prezidenta Masaryka v Trojanovicích byla pak slavnostně otevřena 2. září téhož roku.

TGM při podpisu pamětních knih na radnici ve Frenštátě pod Radhoštěm 25. 6. 1924

Foto: J. Lochman

Do Frenštátu pod Radhoštěm zavítal **17. července 1946** druhý československý „prezident Budovatel“ **Eduard Beneš** s chotí Hanou a tehdejšími ministrem obrany generálem **Ludvíkem Suobodou**, který se později v letech 1968–1975 stal prezidentem Československé socialistické republiky. Cestovali z Ostravy, kde měl prezident projev, v němž uvedl, že se Československo nikdy nesmí vzdát Těšínska. Přespali tehdy v hotelu Vlčina a další den pokračovali na Opavsko, kde měl projev na téma německé otázky.

Dne **25. května 1947** navštívil město ministr zahraničí ČSR **Jan Masaryk** a dočkal se slavnostního přivítání.

Prezident Eduard Beneš s chotí ve Frenštátě p. R. (na Vlčině). Červenec 1946

Dne **28. března 2006** navštívil Frenštát pod Radhoštěm prezident **Václav Klaus** s manželkou Livií.

Na oficiální návštěvu Frenštátu pod Radhoštěm přijel **4. listopadu 2016** prezident **Miloš Zeman**. Setkal se se zástupci města a s občany Frenštátu a okolí.

Vítání prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka na frenštátském náměstí v roce 1928

*T. G. Masaryk
23. VI. 28*

TGM v roce 1924 ve Frenštátě

Při pálení svatojanských ohňů ve dnech 23.–24. června 1928 byl hostem Pohorské jednoty Radhošť pan prezident Československé republiky T. G. Masaryk s doprovodem a dcerou Alicí. Všem účastníkům výpravy prezidenta se naskytl jedinečný pohled na svatojanské ohně, které byly zapáleny na všech kopcích, stráních a hřebenech Beskyd. Počet ohňů byl odhadován na 600.

Autor: ČTK. Sbirka obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Frýdek-Místek

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Spolky na Frenštátsku

Ve Frenštátě p. R. v minulosti působilo mnoho spolků různého zaměření, významu i délky trvání. Ještě před 2. světovou válkou jich bylo 41. Celkem měly asi 6000 členů. Některé spolky zanikly, jiným se po obnovení demokracie v roce 1989 podařilo na historickou tradici navázat a fungují dodnes.

Nejstarším spolkem byl **Spolek tkalcovských tovaryšů**, který převzal jmění bývalého tkalcovského cechu (doložen knihou z roku 1598 „Rejstra památní cechu poctivého tkadlcovského v městečku Frankštatu jsou obnovené pro budoucí paměť“) a řídil se jejich tradicemi a zvyky. V roce 1898 splynul s tehdejší Remeslnickou besedou (1882–1910), která přijala jméno Živnostensko-dělnická beseda.

Střelecký spolek (1835–1900) – převážně německý spolek, který se zasadil o výstavbu střelnice a vycházkové stezky ke střelnici po obou stranách řeky Lomné. Spolek pořádal každoroční „Královskou střelbu“ a nejlepší střelec – „král“ nechával na památku vyrobit malovaný terč k výzdobě střelnice.

Občanská beseda (1861–1931) – první český spolek v městě, spolek národního obrození, jehož prvním starostou byl frenštátský továrník Valentin Kostelník. Podporoval kulturní, společenské a dobročinné aktivity, vlastenecké spolky, pořádal oslavy Komenského, Palackého, Jungmanna aj. Měl svoji knihovnu, podporoval sborový zpěv, ochotnický hudební orchestr či chudou školní mládež.

Společenská knihovna (1875–1926)

Největší význam měla **Pohorská jednota Radhošť**. Vznikla jako první český turistický

spolek v tehdejších zemích Rakousko-Uherska v roce 1884. Stala se nositelem jak společenského, tak i technického pokroku a vzdělanosti, pozitivně ovlivnila společenský, sociální a hospodářský rozvoj v Beskydech a širokém okolí.

Její počátky jsou spojeny se jménem PhMr. Štěpána Ježíška, Emila Kostelníka a JUDr. Eduarda Parmy, jejího dlouholetého předsedy (1886 až 1921). Tento spolek položil základy organizované české turistice.

Své počáteční úsilí PJR zaměřovala v letech 1885–1886 na příměstskou část Horečky, kde postavila vyhlídky Milá domovina a Libušinka, zároveň budovala a značila turistické chodníky (spravovali na 200 km turistických tras). Zakoupením pozemku na Pustevnách v roce 1886 byl dán počátek dlouholetého budování turistických objektů a zařízení. Podle návrhu architekta Dušana Jurkoviče zde zbudovala turistickou útulnu Maměnka, bohatě zdobenou jídelnu Libušín, kamennou budovu Šumnou, letní tělocvičnu s kuželnou a valašskou zvoničku, nedalekou rozhlednu Cyrilka a na Okruhlém rozhlednu Metodějka. V útulnách byla zřízena knihovna a na Pustevny velmi nákladně dovedli i telefonní linku a vodovod. Chaty budují i na Martiňáku, Velkém Javorníku a kupují tu na Radhošti, aby nepřešla do rukou německého spolku Beskidenverein. Spolu s Maticí Radhošťskou se podíleli na renovaci kaple na Radhošti (1926)

a instalaci sousoší Cyrila a Metoděje a sochy Radegasta (1931) – darovanými sochařem Albinem Poláškem.

PJR byla členem Českého svazu lyžování, s její historií souvisí i počátky a rozvoj lyžařského sportu od roku 1886 v Beskydech, pro jehož rozvoj vytváří podmínky. V oblasti Pusteven budují lyžařské běžecké tratě (1921 až 1923), sáňkařskou dráhu (1927), skokanský můstek (1928), sjezdové tratě, lanovou dráhu Ráztočka–Pustevny (1940), organizují mezinárodní lyžařské závody, ... Majetek PJR byl v roce 1948 znárodněn a její činnost byla násilně ukončena v roce 1950. Pohorská jednota Radhošť ve Frenštátě pod Radhoštěm obnovila svou činnost v roce 1990. Dodnes nebylo vyřazeno navrácení vlastnických práv tohoto spolku.

Tělocvičná jednota Sokol ve Frenštátě p. R. byla založena roku 1890. Činnost spočívala hlavně ve společných cvičeních, v účastech na Sokolských sletech v Praze, ve společných výletech do Beskyd, v organizaci společenských a kulturních akcí ve městě a okolí. Počet

členů narůstal a bylo potřeba postavit vlastní tělocvičnu. Sokolovna na pozemku za školní budovou byla dokončena v roce 1906. Bohužel přišla doba válečná a v roce 1915 byl Sokol ve Frenštátě zakázán. Po válce ve svobodném Československu nastal další rozmach frenštátského Sokola až do roku 1941, kdy došlo k celostátnímu rozpuštění Sokola a řada jeho členů skončila ve vězení a koncentračních táborech. Největší devastaci v sokolských řadách ale způsobil komunistický puč v roce 1948. Ani po obnovení demokracie v roce 1989 už nedošlo k tak mohutnému rozmachu sokolského hnutí, jako po všech útrapách předešlých let a režimů. Přesto Sokol ve Frenštátě dál obětavě obnovuje svoji činnost.

Národopisný odbor (1893–1897) vznikl na popud vlastivědného pracovníka, Sokola a pedagoga Jiřího Felixe. Jeho cílem bylo shromáždit národopisný materiál a uspořádat Národopisnou, průmyslovou, uměleckou a školskou výstavku (Krajinskou výstavu 1893). Sbírkové předměty byly později darovány městu jako základ existence budoucího muzea.

Veřejné sokolské cvičení na Střelnici, r. 1921–1922

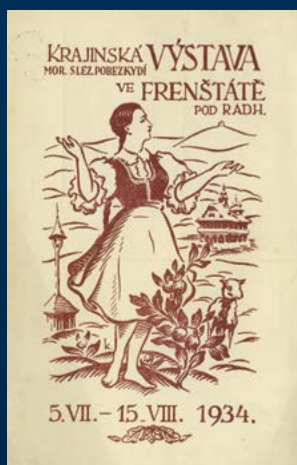

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Historický terč Střeleckého spolku

Ohlas výstavy byl značný. Navštívilo ji přes 4 000 osob.

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Křesťansko-sociální spolek (1897–1947) sdružoval převážně katolické dělnictvo s posláním jeho vzdělávání. Vedl pěvecký sbor, pořádal přednášky, četby z knih a časopisů, divadelní představení. S úspěchem nastudovali české pohádkové poetické drama Julia Zeyera Radúz a Mahulena. Zajímavostí je, že účinkujícími byli pouze dělníci a tuto hru hráli i při slavnostním otevření Orlovny v roce 1927.

Odbor národní jednoty pořádal zábavně poučné besídky pro mládež a hojně navštěvované lidové přednášky českých univerzitních profesorů.

Matice Radhoštská je od roku 1905 spolek dobrovolníků, kteří se zavázali pečovat o kapli na vrcholu Radhoště a dbát o šíření úcty k apoštolům Moravy k sv. Cyrilu a Metoději, jimž je tato kaple od svého vzniku v roce 1898 zasvěcena.

Tělovýchovná jednota Orel byla založena již před válkou v roce 1909 doktorem Pfeiferem jako protiváha TJ Sokol. Sdružovala křesťansky orientované dělníky a řemeslníky. Jejím cílem byla podpora sportu a dalších zájmových kroužků pro děti a následně pro všechny ostatní věkové skupiny. V roce 1927 zakoupila jednota budovu bývalé firmy Šimona Madlera (v Dolní ulici) a přebudovala jí na tělocvičnu a kulturní sál. Zároveň bylo pro sportovní účely a veřejná sportovní vystoupení vytvořeno

hřiště na Nivách (dnes jízdárna). Stejně jako sokolská jednota věnovala se orelská organizace rovněž kulturnímu podnikání (ochotnický divadelní soubor). Od roku 1929 v budově Orlovny fungovalo kino. Po okupaci republiky roku 1939 stihl orelskou jednotu podobný osud jako její konkurenční organizaci TJ Sokol či Dělnickou tělovýchovnou jednotu DTJ (1910–1948).

Obec umělecké tvorby Koliba (1914–1923) – původně skupina, později spolek výtvarných umělců na Moravě, sdružoval výtvarníky, architektky a literáty, kteří se zajímali o kulturu slovanských zemí. O jeho vznik v roce 1914 se zasloužili především teoretik umění a spisovatel František Tučný a sochař Vojtěch Sapík. Oficiálním spolkem se Koliba stala v prosinci 1919, předsedou byl malíř, spisovatel a vydavatel časopisu Veraikon Emil Pacovský se sídlem v Brně. Další sekretariáty byly v Praze (pro Čechy), ve Frýdlantě nad Ostravicí (pro Slezsko) a v Trenčianské Teplé (pro Slovensko). Členy byli např. výtvarníci Ferdiš Duša, Břetislav Bartoš, Josef Baruch, Emil Pacovský, sochař Vojtěch Sapík, architekti Bohuslav Fuchs, František Lýdie Gahura, spisovatelé Jakub Deml, František Horečka a další. Koliba vystavovala třikrát, poprvé v roce 1914 ve Frenštátě pod Radhoštěm. Vydala dva almanachy „Čin a slovo. Vyznání výtvarníkovy a literátovo.“ (1914) a „Kněhyně. Slovo východu.“ (1918).

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Jednota divadelních ochotníků (1862–1890) – pokračovatel dřívějšího divadelního spolku (od roku 1836). V historii kulturního života města sehrálo ochotnické divadlo významnou roli. Ve svých počátcích souvisí s hledáním národní osobitosti, s hájením národních zájmů a s českým vlasteneckým usilováním

vůbec. První hrou bylo uvedení veselohry V. K. Klicpery Divotvorný klobouk a frašky se zpěvy F. E. Hoppeho Domácí čepička doktora Fausta frenštátskými ochotníky na sýpce hostince V. Ježíška na náměstí v domě č. p. 29 v roce 1836.

Sbor dobrovolných hasičů (1878–1954)

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Řemesla na Frenštátsku

Původně si každý člověk obstarával všechny své potřeby sám. Později přirozeně vyvstala potřeba specializace jednotlivých oborů činností, vyvinula se řemesla, živnostenská sdružení, vznikla řemesla nájezdná, později se řemeslníci sdružovali do bratrstev, která vyráběla zboží do zásoby, a pak i cechy, které hájily práva a zájmy svých členů, dohlížely na jakost a cenu výrobků, na výchovu učedníků a skládání mistrovských zkoušek. Ne jinak tomu bylo i na Frenštátsku.

V 15. století bylo u nás známo 225 řemesel a živností. Některá řemesla zanikala, jiná vznikala v reakci na změněné poměry a módu (punčocháři, parukáři), roztoucí přepych (cukráři). Z krejčů se vyvinuli kabátníci, kytlíři, hacníci a vetešníci. Z kovářů pak zámečníci, piláři, lopatníci, sekerníci, vidlaři, drátníci, flašnýři (klempíři), jehelníci apod. Ve Frenštátě pod Radhoštěm působil mimo jiné také cech řeznický, mlynářský, sladovnický a pivovarnický, ševcovský, kožešnický, stolařský, zámečnický a bednářský.

Tkalcovství

Frenštátsko bylo jednou z oblastí, kde byly vhodné klimatické podmínky pro pěstování lnu a následně zpracování vlákna. Proto se zde tak hojně rozšířilo ruční a později mechanické tkalcovství. Většinu obyvatel chudého městečka Frenštátu p. R. a okolí poskytovalo obživu od 17. století. Vznik tkalcovského cechu dokládají „Rejstra památní cechu poctivého tkadlcovského v městečku Frankštatě jsou obnovené pro budoucí paměť“ z roku 1598. Z prosperujícího ručního tkalcovství v 17. století, 18. století a na počátku 19. století žily dvě třetiny obyvatel města. Strojová výroba, zaváděná na konci 19. století, připravila většinu frenštátských tkalců o živobytí a přinesla katastrofální nezaměstnanost. Z Frenštátu se stěhovalo hodně lidí, většina z nich odcházela do Ameriky. Ti, kteří zůstali, se museli bránit

bídě, kterou ještě více prohloubily živelné pohromy, povodeň v roce 1880 a v neposlední řadě hospodářské krize v letech 1873–1879, 1882–1886 a 1891–1893.

Přes prudký rozvoj tovární výroby textilu, který směřoval k úplnému zániku ručního tkalcovství, pracovalo v roce 1901 ve Frenštátě pod Radhoštěm a v jeho okolí ještě 350 ručních stavů.

Barvířství

S tkalcovstvím úzce souvisí barvířství a tiskařství. Původně se oděvy zhotovovaly z podomácky tkaného bílého nebo rezného plátva a vlněného sukna. Přestože se plátvo i sukno barvívalo, bylo dražší a bylo využíváno k šití svátečních oděvů. K základnímu profesionálnímu rozlišení barvířského řemesla dochází v druhé polovině 18. století. Vlnu a hedvábí barvili krásnobarvíři, plátvo a přízi černobarvíři. Výrobou vzorovaného plátva se začali zabývat tiskaři. Nejrozšířenější a nejoblíbenější byly látky potiskované a barvené modrou barvou – indigem – technikou známou především z Indie a Číny, v Evropě rozšířené počátkem 18. století tisk pozitivní (tmavší barva na světlém podkladě) i tisk negativní (bílý vzorek na modrém podkladě). Tyto tkaniny se vyráběly nejprve pro panstvo. Vznik barvířství a tiskařství ve Frenštátě ovlivnil rozvoj tovární výroby lněných a bavlněných tkanin na počátku 19. století.

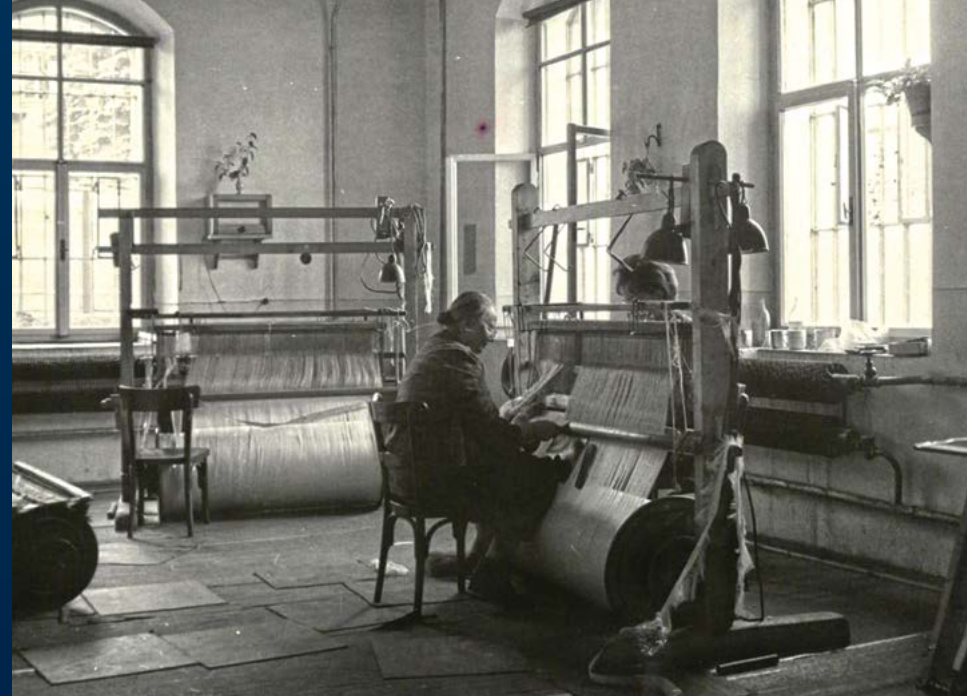

Foto z továrny, 1960–1970

Fronta na chleba u pekaře Josefa Bárty v březnu 1915
Přestože pracovala celá rodina i s dětmi, mohli si dovolit jenom brambory, málo maštěné zelí, někdy pohankou nebo prosnou kaši. Chléb s kávu mívali jen v neděli. V období největší bídy neměli co jíst tkalci, ani jejich děti. Ti nejpotřebnější dostávali přiděl chleba a dřeva z veřejných prostředků.

Foto: Státní okresní archiv Nový Jičín

Ruční pletací stroj na punčochy

V letech 1840–1949 tady bylo v provozu 25 barvířsko-tiskařských živností. Rukodělné barvířské řemeslo patřilo mezi jedno z nejtěžších a nejdrsnějších. Vyžadovalo dobré technické znalosti, zručnost, uměleckou citlivost a smysl pro kompozici. Protože při výrobě modrotisku bylo zapotřebí hodně vody, stavěli si barvíři své dílny blízko potoka nebo řeky. Po roce 1874 zavádějí strojový tisk ve Frenštátě pod Radhoštěm dílny Jana Polacha, Edharda Polacha, Aloise Petery a Albína Vašici. Od roku 1890 byla téměř celá výroba strojová. Po zrušení poslední továrny (1949) se už výrobu modrotisků a tisků nepodařilo obnovit.

Pletařství a punčochářství

Vznikající pletařský průmysl ve Frenštátě pod Radhoštěm na přelomu 18. a 19. století se stal vítaným zdrojem příjmů pro část nezaměstnaných chudých tkalců, které rozvíjející se tovární výroba textilu připravila o práci a výdělek. Firmy, zabývající se výrobou pleteného zboží, především punčoch, měly část pletacích strojů v dílnách, ale většina výroby se prováděla podomácku na zapůjčených strojích. Kolem roku 1904 byla poptávka po pleteném zboží tak velká, že pletařství zaměstnávalo několik tisíc lidí. Kromě punčoch různého druhu se na strojích pletly ponožky, rukavice, čepice, šály a jiné výrobky.

V roce 1891 vznikla v Dolní ulici při potoku Kozbach pletařská firma Simon Mandler. Zaměstnávala 280 lidí včetně podomáckých výrobců. Dva roky na to založil František Genser na Záhuni firmu Schüller a spol., která zaměstnávala 200 lidí. Objekt po zrušení firmě Schüller a spol. koupil kolem roku 1900 Wilhelm Brahis se syny. Firma ukončila výrobu v roce 1910. Dalším kupcem byl František Steklík, který už vlastnil dílnu na Podříččí. V Dolní ulici na Kamenci postavil továrnu B. Šídlo. Nejúspěšnějším podnikatelem v pletařském oboru byl Albert Reiser, který zřídil v Tiché na hranici Frenštátu mechanickou pletárnu, jež fungovala až do roku 1935. Po druhé světové válce se firma Reiser stala součástí Moravskoslezských pletáren.

Ochranná známka textilní firmy Josefa Bumbaly

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Přeslice stojánková posuvná s kuzelem, kolovrat s osou ležmou „vosnovák“, včetně s přeslenem a prázdná cívka „fajfa, fajficka“

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Tovární výroba ve Frenštátě pod Radhoštěm

Významné období pro Frenštát p. R. nastává od druhé poloviny 19. století. Vytváří se městská samospráva, od roku 1850 je volen městský úřad se starostou. Začíná růst místní průmysl, rukodělné tkalcovství přechází na mechanickou tovární výrobu. Ve východní části města vznikají textilní továrny, rozvíjí se ale i průmyslová odvětví jako je barvířství, punčochářství a výroba ohýbaného nábytku. K rozvoji průmyslu a obchodu výrazně přispělo vybudování železniční trati Ostrava–Valašské Meziříčí, která Frenštátem od roku 1888 prochází, a nově budované silnice.

Textilní průmysl

Město Frenštát pod Radhoštěm by nedosáhlo takového rozmachu, pokud by zde v polovině 19. století nezačaly vznikat prosperující textilní továrny a mechanické tkalcovny. Daly práci a nový smysl života zdejšími lidem, kteří předtím hromadně odcházeli za prací do Ameriky.

První mechanickou tkalcovnu založil v roce 1820 **Josef Bumbala** starší. Jeho syn Josef postavil po roce 1860 v Dolní ulici dům č. 9 a v roce 1885 továrnu na vodní a parní pohon. V tkalcovně pracovalo 120 dělníků. Továrna měla svou nemocenskou pokladnu a dělníky pojistila v úrazové pojišťovně dělnické.

František Křenek pocházel z tkalcovské rodiny. V roce 1845 založil firmu František Křenek a synové. Původně byla tkalcovna ruční. V roce 1853 zřídil chemickou bělírnu. Od Josefa Koniakovského koupil v dražbě v roce 1875 úpravnickou továrnu (apreturu) a k ní do roku 1883 přistavili bratři Robert, Emil a Rudolf první mechanickou tkalcovnu. Továrna zaměstnávala 185 dělníků, také měla vlastní nemocenskou pokladnu a platila dělníkům úrazové pojištění.

Po roce 1840 založil **Valentin Kostelník** firmu Valentin Kostelník a synové. Později koupil v Horní ulici dům č. 116 a v roce 1865 koupil na náměstí dům č. 20. V roce 1887 na konci Horní ulice postavil továrnu. Zaměstnávala 120 lidí a měla vlastní nemocenskou pokladnu. Dělníci byli od firmy pojištěni proti úrazu.

V roce 1901 postavil v Horní ulici mechanickou tkalcovnu **František Michna** spolu s bratrem Aloisem a Janem Zrubkem. V továrně bylo zaměstnáno 120 lidí.

Další textilní továrnu zřídil ing. **Viktor Křenek** v roce 1911 a po první světové válce v roce 1921 **Jan Polach**. Do nové továrny přemístil v roce 1930 ze svého podniku v Drnholci 120 strojů a všechny kanceláře. Firma **Křenek a Leopold Pustka**, Polachův zeť, zřídili továrnu na výrobu prádla.

Po 2. světové válce byly všechny textilní továrny zestátněny a dány do správy a k užívání národnímu podniku Slezan. V 90. letech 20. století Slezan a.s. zchátralé továrny opustil. Bývalou Kostelníkovu továrnu, která se rozkládá mezi ulicí Nádražní a Střelníční, spravuje nyní Vitesco Technologies Czech Republic s.r.o.

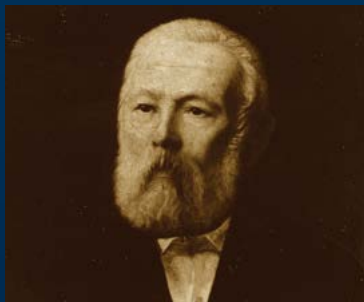

Foto: MNJ Muzeum Frenštát p. R.

Valentin Kostelník

a budova vypadá reprezentativně. Z chátrající továrny Františka Křenka, která stojí v prostoru mezi ulicí Podříčí při břehu říčky Lomná a uličkou U Příkopy, vzniklo zásluhou firmy Replay společensko-sportovní centrum. Bývalou textilku Františka Michny nedaleko nádraží, mezi ulicemi Nádražní a Markova, získala firma TOROLA electronic, spol s r.o. a zrekonstruovala ji. Bývalá Bumbalova továrna musela být v roce 2012 stržena.

Barvírenský a tiskařský průmysl

Jan Polach ml. vlastnil nejmoderněji zařízenou dílnu ve Frenštátě. Barvírnu vybavenou parním pohonem a Perrotovým tiskacím strojem. V továrních budovách v Horní ulici čp. 204 se pracovalo od roku 1885. K úpravě plátna sloužily moderní stroje – Mather-Lattův oxidační stroj a hydraulický mandl o tlaku 14 tun. Pro výroby ze své dílny našel Jan Polach odbyt ve všech zemích bývalého Rakousko-Uherska a v Rumunsku. Továrna byla v provozu do roku 1942.

Pletařský průmysl

V roce 1891 vznikla v Dolní ulici při potoku Kozbach pletařská firma **Simon Mandler**. Zaměstnávala 280 lidí včetně podomáckých výrobců. Ročně vyráběla 40 000 tuctů různých druhů punčoch.

Nejúspěšnějším podnikatelem v pletařském oboru byl **Albert Reiser**. Pletárnu ve Frenštátě zřídil v roce 1889 v domě č. 235 v Rožnovské ulici a pracovalo zde mnoho domácích zaměstnanců. Novou pletárnu postavil Reiser v roce 1905 na katastru obce Tiché na hranici Frenštátu. Při plné produkci pracovalo v ple-

Foto: MNJ Muzeum Frenštát p. R.

Ludvík Alois Bernkop – zakladatel továrny na ohýbaný nábytek

tárně až 350 lidí. V důsledku celosvětové krize v 30. letech 20. století a následně sníženého odbytu pletených výrobků musela být továrna v roce 1935 uzavřena. Pletařský průmysl byl ve Frenštátě p. R. obnoven až po druhé světové válce. Firma Reiser se stala součástí Moravskoslezských pletáren.

Dřevoprůmysl – ohýbaný nábytek

Ludvík Alois Bernkop (1853–1930) zahájil v roce 1883 výrobu ohýbaného nábytku, nejprve ve skromných poměrech. Po přestěhování do Frenštátu v roce 1906, na místo bývalé cihelny u železniční trati, se mu splnil sen o moderní velkovýrobě – první české továrně na ohýbaný nábytek. Stal se propagátorem přechodu od páry a plynu k elektrické energii. Ve svém závodě vybudoval elektrárnu, na vlastní náklady zajistil městu elektrické rozvody a od roku 1910 se především jeho zásluhou Frenštát rozzářil veřejným elektrickým osvětlením. Byl hrdým Čechem a vlastencem, starostou Sokola a radním.

Firma se rozvíjela zejména díky exportu, který tvořil až 80 procent produkce, a zaměstnávala na 300 místních dělníků. Jejich řemeslnou dovednost propagovala i v USA, Austrálii a na Novém Zélandu.

V období světové hospodářské krize a 2. světové války však export zcela ustal. Firma nepřerušila svoji výrobu, ale musela snížit počet zaměstnanců. V roce 1945 byla továrna znárodněna a jméno L. A. Bernkop bylo téměř zapomenuto. Podarilo se však to, v co málokdo doufal. Na původním místě a ve stejných budovách je znovu zdálky vidět logo firmy, které již před 130 lety L. A. Bernkop pod svým jménem zakládal a dokázal proslavit.

Mechanická tkalcovna — Frant. Michna

Mechanická tkalcovna — V. Kostejnika synové

Pohlednice frenštátských továren z roku 1912

Mechanická tkalcovna Jos. Bumbala

Mechanická tkalcovna a úprava Fr. Křenek & synové

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

Foto: MNJ Muzeum Frenštát pod Radhoštěm

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Železnice

Frenštát pod Radhoštěm

Od roku 1888 prochází Frenštátem pod Radhoštěm železniční trať 323 spojující Frenštát s Valašským Meziříčím a Ostravou. Tato trať i nádražní budova byly vybudovány v rámci uťve Severní dráhy císaře Ferdinanda.

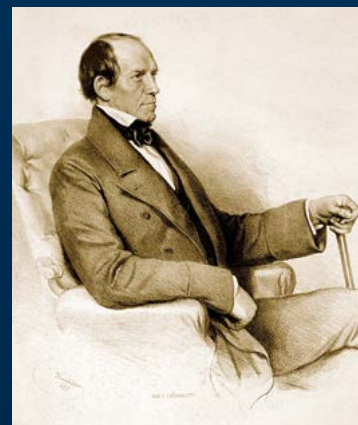
Duchovním otcem myšlenky na výstavbu této dráhy byl **Franz Xaver Riepl**, rakouský geolog, stavitel železnic a hutní odborník, který stál i za projektem zřízení pudlovny (zařízení na úpravu surového železa) a válcovny v Ostravě-Vítkovicích. Pudlovna vznikla na základě pověření arcibiskupského hofmistra hraběte Troyera v roce 1828 a byla první v tehdejší Rakousku. Riepl počítal i s využitím uhlí z neďalekých černouhelných dolů, které se zde těžilo již od poloviny 18. století. A jelikož přeprava uhlí a hutních výrobků dřevěnými povozy byla stále dražší a složitější, navrhl Riepl vybudovat parní železnici z Haliče přes Vídeň až do Terstu. Mezi lety 1829 a 1830 zveřejnil své první návrhy na realizaci železné dráhy sloužící potřebám monarchie. K realizaci tohoto projektu si našel významného společníka. Tím byl vídeňský bankéř, železářský a horní podnikatel, baron **Salomon Mayer von Rothschild** (1774 až 1855). Rieplova myšlenka jej zaujala natolik, že se do stavby železnice rozhodl investovat. Dne 4. března roku 1836 podepsal císař Ferdinand výsadní privilegium „ke zřízení dráhy z Vídně do Bochnie s odbočkami do Brna, Olomouce, Opavy, Bílska a k solným skladům ve Dworech, Veličce a u Bochnie a to na padesát po sobě jsoucích let.“

Vlastní stavba byla zahájena 9. dubna 1836. Postupovalo se od Vídně směrem na sever. První vlak z Vídně do Břeclavi dorazil již 6. června 1839. Jednalo se o příjezd prvního vlaku, který byl tažen parní lokomotivou na území dnešní České republiky. Stavba trati byla

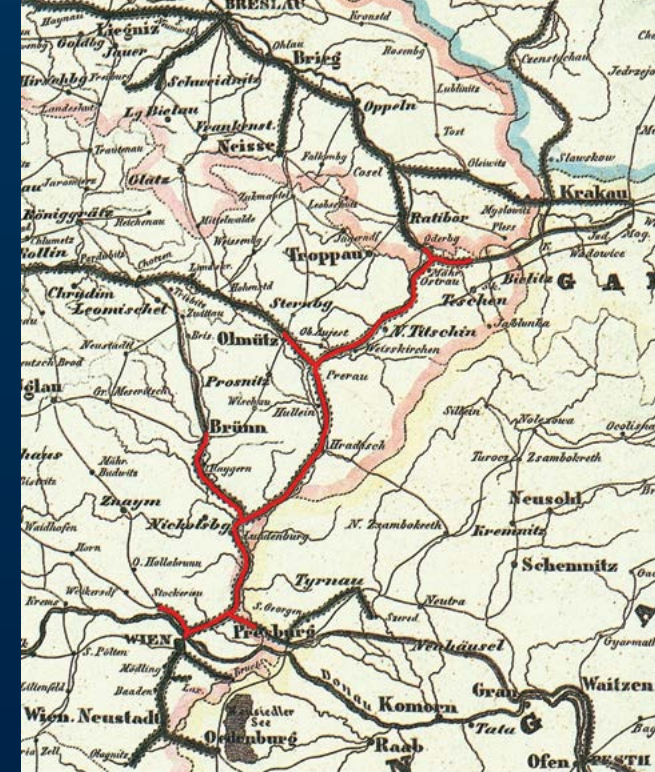
však značně nákladná a následně i zdlouhavá. První vlak do Ostravy a do Bohumína přijel 1. května 1847, což umožnilo přístup k uhlí z dolů na Ostravsku. Poté měla velký význam krátká spojovací trať vedoucí z Bohumína do pruského Annabergu (dnes Chalupki). Tato krátká trať propojila Vídeň s Berlínem. **Severní dráha císaře Ferdinanda** tak získala spojení s pruskou železniční sítí a postupem času se stala jednou z největších železničních společností v Rakousku-Uhersku. Prakticky ve stejném trasování slouží trať dodnes s tím, že od 50. let 20. století byla postupně elektrifikována. V 90. letech 20. století narostl význam tranzitní přepravy, a proto byl úsek Břeclav–Petrovice u Karviné modernizován jako **II. tranzitní železniční koridor** České republiky.

V rámci systému příměstské a regionální dopravy Esko v Moravskoslezském kraji byla do jízdního řádu v roce 2010 přidána vlaková linka S6 z Ostravy hlavního nádraží do Frenštátu pod Radhoštěm zajišťující pravidelné spojení s Ostravou každou hodinu. Ve Frenštátě se v současnosti nachází dvě vlakové stanice, a to vlakové nádraží Frenštát pod Radhoštěm a železniční zastávka Frenštát pod Radhoštěm město, která byla otevřena 14. prosince 2014.

V roce 2015 proběhla celková rekonstrukce úseku trati mezi Frenštátem a Frýdlantem nad Ostravicí, v roce 2020 byla také dokončena rekonstrukce nádražní budovy ve Frenštátě pod Radhoštěm.

Franz Xaver Riepl (1790–1857) byl rakouský inženýr, vysokoškolský učitel, geolog, stavitel železnic a hutní odborník. V roce 1819 nakreslil první geologickou mapu Čech. Zasloužil se o výstavbu Severní dráhy císaře Ferdinanda – parní železnice z Vídně do Bochně. Autor projektu koksových vysokých pecí ve Vítkovicích (1831).

Mapa železnic Severní dráhy císaře Ferdinanda v roce 1849 (červeně). K dobudování dráhy do Krakova došlo v roce 1856

Historická fotografie budovy nádraží

Foto: MNJ Muzeum Frenštát p. R.

V květnu 1945 bylo už jasné, že německá armáda válku prohrála. Přesto se okupanti ve Frenštátě nehodlali vzdát a snažili se alespoň zpomalit postup vítězné Rudé armády. Dne 4. května 1945 vypravili z frenštátského nádraží destrukční vlak, který jel směrem na Frýdlant nad Ostravicí. Byl opatřen zvláštním pluhem na trhání železničních pražců pod kolejnicemi a táhly ho tři lokomotivy. Trať silně poškodili a ve večerních hodinách zničili železniční most nad Lomnou. Aby byla škoda co největší a aby se oprava nedala brzy provést, přisunuli nejprve na most lokomotivu a potom ji odpálili. Most byl pak v polovici rozlomen nejen výbuchem, ale i tíhou lokomotivy, která zůstala viset v konstrukci mostu. V nočních hodinách německé technické oddíly na frenštátském nádraží zničily napájecí pumpy a neušetřily ani železniční vozy. Podřezali všechny telegrafní tyče a zdemolovali veškeré nádražní zařízení. Po celou noc bylo slyšet detonace výbuchů. Ve čtyři hodiny ráno, tedy vlastně už 5. května 1945, vybuchly miny na druhém železničním mostě pod Horečkami. Most byl však nalomen pouze na jedné straně a nezřítíl se.

Konec 2. světové války – železniční most nad Lomnou v květnu 1945

Nádražní budova před rekonstrukcí

Rekonstrukce výpravní budovy v železniční stanici Frenštát pod Radhoštěm – studie

Železniční zastávka Frenštát pod Radhoštěm město otevřená 14. prosince 2014

Foto: Jan Novotný

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Přestavba města

Frenštát pod Radhoštěm

Frenštát pod Radhoštěm má oválný půdorys typický pro založená města severní Moravy a části Slezska. Jeho jádro tvoří obdélníkové náměstí, na které navazuje dvojice paralelních ulic. Vnitřní město je poměrně malé, již od středověku se zde rozvíjela zástavba na předměstích. Od poloviny 18. století do třetiny 19. století se dřevěná předměstská zástavba postupně rozšířila kolem všech okolních cest a potoka. K rozsáhlejší přestavbě města došlo po požáru v roce 1661.

K výraznému rozvoji města, průmyslu a obchodu vedlo vybudování železniční trati okolo roku 1888 a stavba nových silnic.

V centru města vyrostla nová neorenesanční budova radnice (1889 až 1891) podle projektu brněnského architekta **Antonína Tebicha** a v historizujícím slohu byla přestavěna i řada měšťanských domů na náměstí. Roku 1904 se k historizujícím formám vrátil i frenštátský stavitel **Alfréd Parma** v projektu tkalcovské školy.

První projevy secese ve městě ovlivnilo zdejší působení slovenského architekta **Dušana Jurkoviče** a jeho realizace turistických útulen na Pustevnách v letech 1898–1899. Ve stejné době na Papratné vznikla i Jurkovičova secesní **sušárna ovoce** a nastupující secesi reflektuje i roku 1906 vystavěná tělocvična frenštátského **Sokola** od Alfréda Parmy. Ojedinelý příklad pronikání moderních materiálů a technologií, úzce spjatých s nástupem moderny, pak představuje budova bývalé **textilní továrny Viktora Křenka** z roku 1911, jejíž architekt sice není znám, ale předpokládá se zde souvislost se stavbami francouzského architekta Auguste Perreta.

Zajímavým příkladem umírněného dekorativismu je budova **Okresního dětského domova** na ulici Dolní čp. 1004 z roku 1927, jejímž projektantem byl brněnský architekt **Jaroslav Stockar-Bernkopf**.

K pozoruhodným frenštátským stavbám patří realizace předního brněnského funkcionalisty **Oskara Poříšky**. První z nich je budova **okresního soudu s věznicí** z roku 1927, dále návrh na stavbu **kina** z roku 1930 pro TJ Sokol, návrh novostavby **Městské spořitelny** se zaobleným nárožím a vedlejší budova **poštovního a telegrafního úřadu**. Dalším brněnským architektem, který ve Frenštátě působil, byl **Jan Víšek**. Jeho tvorba je charakteristická klidnými a maximálně zjednodušenými formami, které použil i na realizaci **vojenských kasáren** pro 8. dělostřelecký pluk roku 1937.

Návrh budovy tělocvičny TJ Sokol, Tyršova čp. 937, Alfréd Parma, 1906

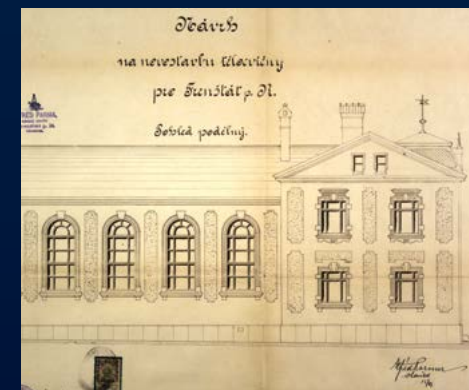

Foto: SOKA Frýdek-Místek, inv. č. 720, kartón 464

Autor: Fr. Bartoš. Sběrka obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Nový Jičín

Od počátku 30. let se město začalo výrazně rozrůstat západním směrem. Napomohlo tomu budování osady Petra Polacha na Horečkách. Brněnský architekt **Bohuslav Fuchs** zde vytvořil množství urbanisticko-architektonických studií. Realizace se však dočkal roku 1940 jen hotel Vlčina a roku 1948 tři bytové domy.

Převážná část dnešních domů však vznikla až v druhé polovině 19. století. V padesátých letech 20. století započala přestavba území v bezprostřední blízkosti historického jádra.

V 70.–80. letech 20. století byly provedeny nejrazantnější demoliční zásahy a výstavba panelových vícepodlažních domů a velkých sídlišť, jejichž architektonickou podobu výrazně ovlivnil socialistický realismus, což znamenalo zánik velké části historické předměstské zóny. Společně s touto výstavbou je budována i občanská vybavenost (jesle, školky, sportovní a kulturní zařízení apod.). Jsou budovány komunikace a inženýrské sítě (vodovod, kanalizace a plynovod). Historické jádro města zůstalo neporušeno.

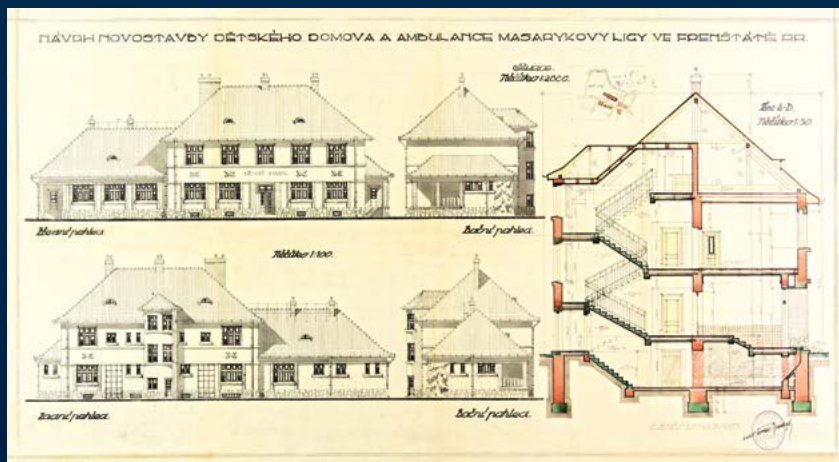

Foto: SOKA Frydek-Místek, inv. č. 842, karton 835

Návrh budovy Okresního dětského domova, Dolní čp. 1004, Jaroslav Stockar-Bernkopf, 1925

Pohled na Frenštát pod Radhoštěm, 2018

Foto: Petr Párasek

Foto: Josef Solnický

Bytové domy pro podnik MEZ, Beskydské sídliště čp. 1187–1204, architekt Bohuslav Fuchs, postavené v roce 1948. Foto z roku 1983

Výstavba nového hřbitova. 1965–1970

Foto: Státní okresní archiv Nový Jičín

Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky

Budova Kina Sokol, Tyršova čp. 1071, Oskar Poříška, 1930

Budova Městské spořitelny, náměstí Míru čp. 29, Oskar Poříška, 1930

Návrh Kina Sokol, Oskar Poříška

Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky

Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky, inv. č. 272.550

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Odsun sovětských vojsk

V listopadu 1968, po srpnové okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy, zůstalo na „náušťevě“ na 33 místech naší republiky 150 000 osob, převážně sovětských vojáků. Do užívání jim byly předány celé vojenské prostory, kasárna i některé civilní objekty – také ve Frenštátě pod Radhoštěm.

Na nucené soužití se sovětskými vojáky, důstojníky a jejich rodinnými příslušníky občané města nevzpomínají rádi. „Velký bratr“ si z pozice síly bral všechno, co chtěl, a vůbec nic si nedělal ani ze soustavné devastace životního prostředí. Prvním impulzem k řešení problému pobytu sovětských vojáků u nás byla Gorbačovova perestrojka. Jako okupanti byli však veřejně označeni až v listopadu 1989, po sametové revoluci.

Na frenštátské radnici se začalo neprodleně jednat se zástupci sovětské posádky o odsunu zdejších vojsk. Aktivita a důslednost lidí, kteří se o to tenkrát zasadili v čele s Daliborem Norským, v České republice zcela ojedinělá, přinesla výsledek až neuvěřitelný – přes všechny problémy a překážky odjel z Frenštátu p. R. už v březnu 1990 nejen poslední vlak naložený sovětskou vojenskou technikou, ale i všichni jeho nezvaní obyvatelé, tvořící prakticky třetinu celé městské populace.

Frenštát pod Radhoštěm byl prvním místem, odkud se začala sovětská vojska stahovat. Hlavní zásluhu na tom, že odchod okupantů proběhl rychle a bez větších problémů, měli především sami občané města.

Dalibor Norský

Velkou zásluhu na odsunu sovětských vojsk z Frenštátu pod Radhoštěm má pan Dalibor Norský. Díky své neoblomnosti, důraznosti při jednáních a důvtipu nakonec sovětské velitele přiměl k přípravě odchodu – upozornil je, že z Evropy se budou do Sovětského svazu stahovat statisíce vojáků a jejich rodin.

„Řekl jsem Vladimíru Smirnovovi, veliteli protiletadlového pluku, aby si uvědomil, že ve výhodě budou ti, kteří se vrátí do Sovětského svazu nejdříve. Pro ty budou místa v kasárnách, byty. Ale co ti další? Ti skončí někde u poli ve stanech.“

To zabralo a vyjednávání se pohnula.

Foto: Jaroslav Kupčák, Státní okresní archiv Frýdek-Místek

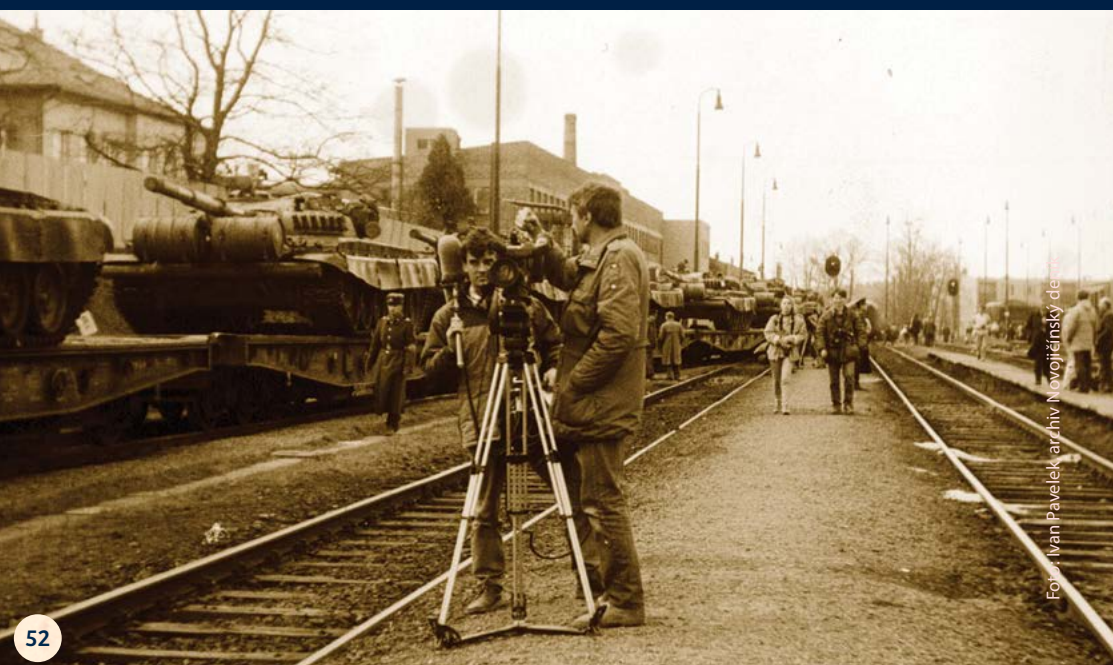

Foto: Ivan Pavelek, archiv Novojičinský dě

Foto: Jaroslav Kupčák, Státní okresní archiv Frýdek-Místek

Foto: Ivan Pavelek, archiv Novojičinský děník

Foto: Jaroslav Kupčák, Státní okresní archiv Frydek-Místek

Odsun posádky Rudé armády z města, 26. 3. 1990

Náročnou práci však měli frenštátští teprve před sebou. Sovětští vojáci po sobě zanechali nejen kasárna a skladové prostory v mnohdy velmi špatném stavu, ale i zničené byty. Opustili celkem 226 bytů, které se však musely kompletně zrekonstruovat – vyměnit podlahy i okna, vymalovat a dodat zařízení, protože v bytech byly například vytrhané zásuvky i vodovodní baterie. A také byly zamořené šváby. Závažnější a také dražší škody však

byly způsobeny na životním prostředí. Sovětští vojáci skladovali pohonné hmoty v rozporu s normami – ty dlouhodobě unikaly do země. Ještě několik let po jejich odchodu muselo být místní koupaliště z důvodu znečištěné vody v řece zavřené. Celková výše škod spojených s působením sovětských vojsk na území Československa se odhaduje na více než šest miliard korun. K finančnímu vyrovnání však nikdy nedošlo.

Foto: Ivan Pavelek, archiv Novojičinský deník

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Sportoviště ve Frenštátě pod Radhoštěm

Lýžařský sport, skokanské můstky

Frenštát p. R. se stal jednou z kolébek českého lyžování. Pohorská jednotka Radhošť (založena 1884) vybudovala v oblasti Pustevny již v letech 1921–1923 lyžařské běžecké tratě, v roce 1927 sáňkařskou dráhu a o rok později lyžařský můstek a sjezdové tratě a zorganizovala mezinárodní lyžařské závody.

V roce 1940 postavila spolu s Českým svazem lyžařů lanovou dráhu Ráztoka–Pustevny – první sedačkovou lanovou dráhu ve střední Evropě.

Na Horečkách zase zásluhou olympijského vítěze, mistra světa a frenštátského rodáka Jiřího Rašky, postupně vyrostl areál se čtyřmi skokanskými můstky (1968 až 1973). Je udržovaný, ale na zásadní rekonstrukci stále čeká.

Sokolouna, Orlovna

Ve Frenštátě p. R. byl **Sokol** založen vlastně dvakrát. Poprvé v červenci roku 1871, ale byl přetvořen v Hasičský spolek. Podruhé vznikl v roce 1890. A protože Sokolu nestačily prostory restaurace Střelnice nebo Slavie, zakoupil pozemek za školní budovou na stavbu tělocvičny (1904) a v roce 1906 byla Sokolovna slavnostně otevřena. **Tělovýchovná jednota Orel** – založena v roce 1909 jako protiváha TJ Sokol. Sdružovala křesťansky orientované dělníky a řemeslníky. V roce 1927 zakoupila jednota budovu v Dolní ulici a přebudovala jí na tělocvičnu a kulturní sál.

Koupaliště, aquapark, krytý bazén

Městský aquapark je v provozu od roku 2001. Postaven byl na místě původního koupaliště postaveného svépomocí v roce 1958. Bylo tehdy napájeno vodou z řeky Lubiny a bylo velmi oblíbené. Bohužel poté, co se v roce 1968 usídlila sovětská okupační vojska v ne-

dalekých kasárnách, odkud vypouštěla do řeky velké množství odpadu, musel být areál koupaliště uzavřen a začal chátrat. V areálu aquaparku je víceúčelový, plavecký a dětský bazén, tobogán a skluzavka. Krytý bazén byl zrekonstruován, nabízí 5 plaveckých drah o délce 25 metrů.

Kluziště

Nedaleko dnešního autokempu bývalo staré kluziště. Od roku 1980 ho nahradil zimní stadion s tribunou pro cca 700 lidí. Na údržbu nemělo TJ Frenštát peníze, stadion zchátral a nakonec areál převzalo město a stadion zbouralo. V roce 2017 pak vybudovalo nové kluziště pod širým nebem včetně zázemí na ulici Příčnice.

Fotbalový stadion Na Nivách

Hřiště s tribunou vybudovanou v šedesátých letech 20. století prošlo v roce 2021 generální opravou. Tréninkové hřiště má přírodní trávník a umělé zavlažování.

Jezdecký klub Těloyúchonné jednoty Slovan Frenštát p. R.

Jezdecký klub ve Frenštátě pod Radhoštěm založil mistr sedlár Jan Hrubíš v roce 1931. Oddíl přežil válku, nástup komunistů i ničivé povodně (1997) a za bezmála století jím prošla dlouhá plejáda jezdců a koní. Jízdárna se nachází na okraji města Na Nivách. Výcvik probíhá v jezdecké hale nebo v exteriéru v areálu kolbiště s tribunami. Trénují zde skoky, ale i voltíže, pořádají závody.

Střelnice – Střelecký spolek ve Frenštátě p. R.

Střelecký spolek, založený roku 1835, je nejstarším frenštátským spolkem. U Järmerova

hostince (později Siberia) vybudoval střelnici a ta sloužila až do poloviny 19. století. Rozrůstajícímu se členstvu přestávala stačit, a tak postavil novou. Tím byla budova Střelnice postavená v roce 1851. Střed budovy tvořil taneční sál a vyvýšené orchesteršišťe, v levé části stavby byla střelnice se střeleckým sálem, nabíjecí místností a střelecký areál. V budově byla šenkovna, ale i stáje pro 4 až 7 koní. V roce 1852 byla založena lipová zahrada a postavena druhá dráha na kuželky. V roce 1907 Střelnici zakoupila obec a v roce 1925 ji

v dražbě zakoupila TJ Sokol. Střelecký spolek zde fungoval pravděpodobně do roku 1930.

Ve městě je možné si zahrát kuželky, bowling, zajezdit na U-rampě, zahrát disk golf, zajít si do posilovny či na umělou lezeckou stěnu, na několika místech si zahrát volejbal, basketbal, florbal, badminton, tenis, squash, ping-pong či si zalézt na boulder stěně, můžete se dát na thajský box nebo taichi, protáhnout se na workoutovém hřišti ve sportovním areálu pod Horečkami nebo využít vhodných terénů a vyzkoušet si paragliding.

Foto: archiv Miroslava Rottera

Bývalé Polachovo koupaliště u Žabárny. Další plovárna byla u restaurace Siberie a jiná vznikla z iniciativy Pohorské jednoty Radhošť v roce 1909 při regulaci Lomné za mostem naproti Střelnici.

Koupaliště na místě dnešního aquaparku zbudované v roce 1958

Foto: D. Kusak

Sokolovna, 1920–1940

Orlovna, 1930–1950

Sbírka obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Nový Jičín

Foto: archiv Pavla Hudečka

Cena Radegasta má více než padesátiletou historii. V roce 1976 byli vedle Pavla Hudečka a Jiřího Lamicha dekorováni také domácí Zdeněk Goščík a Zdeněk Fialka, kteří oba v TJ Slovan působili jako trenéři.

Vizualizace případné modernizace Skokanského areálu Jiřího Rašky. Autor vizualizace: Duplexarchitekti

Foto: TJ Dukla Frenštát pod Radhoštěm

Nerealizovaná studie městského stadionu a lázní, Bohuslav Fuchs, 1941–1943. Model stadionu

Foto: Fráňa Huml. Sbírkou obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Nový Jičín

640 let
města
Frenštát
pod Radhoštěm

Horečky

nevelké kopce, malé hory

Oblíbené úletní místo – Horečky v malém měřítku charakterizují celé Beskydy. Jsou malebné, členité, osídlené a příjemně dosažitelné. Horečky se rozkládají na katastru Frenštátu pod Radhoštěm a Trojanovic, a v současnosti spadají do Chráněné krajinné oblasti Beskydy.

Malebný areál Horeček nad Frenštátem pod Radhoštěm byl jedním z prvních výletních cílů v Beskydech. Je to dáno jeho polohou v blízkosti města, ale především díky Pohorské jednotě Radhošť, která krátce po svém vzniku v roce 1884 své počáteční úsilí zaměřila v letech 1885–1886 právě na Horečky. Postavila zde vyhlídky **Milá domovina** a **Libušínka**, zároveň budovala a značila turistické chodníky, o které od roku 1903 pečoval Okrašlovací spolek.

V letech 1932–1938 v této lokalitě nechal frenštátský továrník Petr Polach (přezdívaný Pantáta) vybudovat unikátní rekreační středisko Polachova osada s chatkami, koupalištěm, útulnami **Pantáta**, **Panímáma** a **Mariánka** s celkovou kapacitou 300 ubytovacích míst. V současnosti je chatová osada zbourána a útulny chátrají podobně jako kdysi vyhlášený hotel Vlčina. Naštěstí podobný osud nepotkal **hotel Rekovice**, který s číslem popisným 2 byl a stále je jedním ze symbolů Trojanovic. Narodil se zde Antonín Bača Horečka, který se nejvíc zasloužil o vznik obce Trojanovice a její samosprávu v roce 1748. Obec Rekovice koupila a zrekonstruovala na **Restauraci a Lesní hotel Rekovice** dle projektu architekta Kamila Mrvy (2016).

Na dohled od Rekovic stojí **zvonička Strážkyně Beskyd** (2010), symbol odporu místních obyvatel proti otevření černouhelného Dolu Frenštát.

Dominantou Horeček je **Skokanský areál Jiřího Rašky**, který vznikl podle projektu Josefa Zity v letech 1969–1973. Můstek K90 byl prvním můstkem této velikosti na světě, který byl pokryt umělou hmotou.

Na louce za věží skokanského můstku se nachází zmodernizovaný **přírodní amfiteátr**, kde se konají kulturní a sportovní akce. Zastřešené pódium amfiteátru se siluetami dravců je součástí tří kilometrového okruhu **naučné stezky Beskydské nebe**. Stezka prochází celou oblastí Horeček. Nejatraktivnějším zastavením je expozice **Život v korunách stromů** (2018). Tato 80 metrů dlouhá dřevěná lávka nad roklí potoka Vlčáku začíná a končí za amfiteátre.

Mezi významná místa Horeček patří také **Kaple Panny Marie Lurdské**. Stylizovanou jeskyni, zapuštěnou do svahu, nechala v roce 1902 vybudovat manželka továrníka a majitele mechanické tkalcovny Josefa Bumbaly (1866–1949) z Frenštátu, jako poděkování za navrácené zdraví.

Nedaleko od kaple se nachází dva objekty **Hotelu Vlčina**. Hostinec „Stará Vlčina“ nad údolím „Vlčího potoka“ zřídila obec v roce 1905 a monumentální „Nová Vlčina“ byla postavena v roce 1946 dle projektu architekta Bohuslava Fuchse. Tento hotelový komplex je v současné době uzavřen.

Pěkné výhledy na město Frenštát a panorama Beskyd nabízí vyhlídka u **Památníku Břetislava Bartoše**, frenštátského rodáka, akademického malíře a legionáře.

Horečkami vede nejoblíbenější turistická značka na **Velký Javorník** (918 m n. m.) s rozhlednou (2013, Lesy ČR) a turistickou chatou, postavenou Pohorskou jednotou Radhošť v letech 1934–1935.

Chata na Velkém Javorníku (v pozadí stará rozhledna) Velký Javorník (918 m n. m.) je jednou z dominant Moravskoslezských Beskyd (nejvyšší bod Veřovických vrchů), ročně zde projde 30 000 návštěvníků. Těmto návštěvníkům poskytuje zázemí chata Velký Javorník patřící Pohorské jednotě Radhošť.

„Stará“ a „Nová“ Vlčina na Horečkách, 1930–1950

Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse

Foto: David Šrubař

Restaurační Rekovice v roce 2015

Hotel Rekovice prošel zdařilou proměnou v roce 2016

Útulny Pantáta, Panimáma a chatová osada na Horečkách, 1932–1938

Foto: Státní okresní archiv Nový Jičín

Foto: Státní okresní archiv Nový Jičín

Továrník Polach nechal nad útulnami vybudovat památník Tomáše Garrigua Masaryka s prezidentovou sochou. Slavnostního odhalení 24. července 1938 se zúčastnilo na pět tisíc lidí.

Foto: Jiří Hora

Foto: Jan Novotný

Nejatraktivnější částí naučné stezky Beskydské nebe je 85 metrů dlouhý vzdušný chodník, který začíná i končí přímo za pódium amfiteátru. Na této 1,8 metrů široké lávce se nachází 6 zastavení, kde se lidé seznámí s životem obyvatel korun stromů.

Zvonička Strážkyně Beskyd, architekt Kamil Mrva

Foto: Jan Novotný

Vydalo: Město Frenštát pod Radhoštěm 2022
Autor: Kateřina Kučová

Grafické zpracování: Kateřina Kučová
Fotografie poskytl: Muzeum Novojičínska, p. o.
Muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm
Státní okresní archiv Nový Jičín
Státní okresní archiv Frýdek-Místek
Muzeum města Brna
SK Skialpin Pustevny
Lanová dráha Ráztoka–Pustevny
Miroslav Rotter
Jan Novotný
David Šrubař
Jiří Hora
Ivan Pavelek
Rudolf Jarnot
Jan Šrubař
Petr Prášek

Zvláštní poděkování patří paní Ludmile Žárské, Jindřišce Luchesi, Martinu Trubačovi a Muzeu Frenštát pod Radhoštěm, Patricii Pustějovské a Karolině Ďátkové z TIC Frenštát p. R. a dalším.

